

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет гуманітарних наук
Кафедра української мови

Магістерська робота
освітньо-науковий рівень – магістр

на тему: **«ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СЕМАНТИКИ ПРИЧИНИ В
УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ»**

Виконала: студентка 2-го року навчання
Спеціальність: 035 Філологія
Спеціалізація: 035.041 Германські
мови та літератури (переклад включно)
Освітньо-наукова програма:
Мови (англійська та українська)
та комунікація

Петрусь Анастасія Олександрівна

Керівник – Кобченко Н. В.,
доктор філологічних наук, професор

Рецензент

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою «

Секретар ЕК

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ КАУЗАТИВНОСТІ, ЗАСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ.....	7
РОЗДІЛ 2. ЯДЕРНІ ТА ПЕРИФЕРІЙНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СЕМАНТИКИ ПРИЧИНИ В ПОРІВНЮВАНИХ МОВАХ.....	28
РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОНСТРУКЦІЙ З СЕМАНТИКОЮ ПРИЧИНИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	55
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ.....	94
АНОТАЦІЯ.....	95

ВСТУП

У сучасному мовознавстві спостерігаємо тенденцію до здійснення порівняльно-зіставних і типологічних досліджень, що зумовлена збільшенням контактів між носіями різних мов та інтересом до соціокультурних відмінностей.

Для ефективнішого вивчення типологічних подібностей і відмінностей у структурі і функціюванні різних мов застосовують категорійний підхід, який звертає увагу на конкретні категорії, що є спільними для всіх мов. Однією з таких категорій є каузативність, що є універсальною для всіх мов, оскільки відображає людське мислення. Причиново-наслідковий зв'язок є важливою частиною людського буття, адже репрезентує явища з погляду об'єктивних закономірностей: кожне явище є причиною чогось і призводить до певних наслідків. Лінгвістичні дослідження каузативності спрямовані на вивчення важливих мовних закономірностей, що розкривають сутність важливої категорії для пізнання світу. Поняття каузативності розглядає причиново-наслідкові відношення у мові та способи їхнього вираження.

Початок дослідження категорії каузативності пов'язаний з працями О. Потебні, А. Мейє, Ш. Баллі, Л. Теньєра. В українському мовознавстві І. Кучман та О. Моргунова вивчали каузативність як лінгвістичну категорію. Н. Бурдаківська, З. Івенко, А. Щукіна займалися дослідженнями прийменників як засобів вираження каузативності. М. Плющ, М. Степаненко, Л. Руденко, Т. Масицька, Р. О. Христіанінова розглядали причинові відношення у реченні. О. Леута, Л. Кадомцева, С. Миронюк досліджували каузативні дієслова. І. Кучман розглядав іменник як засіб вираження каузативних відношень. Розвідки М. Фенко, З. Мацюк та І. Кучмана присвячені вивченню прислівників, що виражають категорію причини. Семантичну категорію причини на матеріалі різних мов досліджували Ч. Філмор, Г. Сильницький та Б. Комбрі. Порівняльно-зіставним вивченням конструкцій, що виражають причинові відношення у різних мовах, займалися І. Ступак, В. Соколова та О. Залужна. Однак семантика причини досі

залишається перспективною темою для досліджень, оскільки більшість праць присвячені конкретним засобам вираження каузативності на одному з мовних рівнів та спрямовані на дослідження виражальних засобів семантики причини однієї мови. Натомість є потреба комплексного дослідження каузативності на всіх мовних рівнях у порівняльно-зіставному аспекті.

Актуальність роботи полягає у вивченні засобів вираження каузативності, що реалізуються на різних мовних рівнях в українській та англійській мовах, у порівнянні виражальних засобів семантики причини у зазначених мовах, у дослідженні способів відтворення українських засобів вираження каузативності англійськими.

Мета – встановити специфічні та універсальні засоби вираження семантики причини в українській і англійській мовах та проаналізувати способи відтворення засобів вираження причиновості української мови англійською.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) схарактеризувати функційно-семантичну категорію каузативності і засоби вираження каузативних відношень в українській та англійській мовах;
- 2) висвітлити лексичні ядерні та периферійні засоби вираження семантики причини в зазначених мовах.
- 3) описати граматичні ядерні та периферійні засоби передання каузативності в аналізованих мовах;
- 4) з'ясувати ізоморфні та аломорфні риси української та англійської мов щодо засобів вираження семантики причини;
- 5) визначити засоби вираження семантики причини на рівні тексту в пропонованих мовах;
- 6) окреслити способи відтворення українських засобів вираження причини англійською мовою.

Об'єктом дослідження є функційно-семантична категорія причини, засоби її вираження в українській і англійській мовах та засоби відтворення українських каузативних конструкцій англійською мовою.

Предметом дослідження є лексичні, граматичні засоби та одиниці на рівні тексту, що виражають функційно-семантичну категорію каузативності у пропонованих мовах, та засоби її відтворення англійською.

Джерелами фактичного матеріалу було обрано онлайн-видання svidomi.in.ua для дослідження українських виразників, BBC news для добору англійських засобів вираження та англійськомовну версію сайту svidomi.in.ua для аналізу засобів відтворення українських виразників англійською.

Методи дослідження: основними методами дослідження є описовий, застосований для огляду наукових здобутків із зазначеної теми, метод функційно-семантичного поля, який використовувався для добору та дослідження засобів вираження семантики причини та порівняльно-зіставний, за допомогою якого здійснено порівняння виражальних засобів у різних мовах та аналізу засобів відтворення українських виразників англійськими. А також було застосовано компонентний аналіз для визначення семантичних особливостей виразників та дистрибутивний аналіз для їхньої класифікації.

Наукове значення роботи полягає у дослідженні засобів вираження семантики причини української та англійської мов трьох мовних рівнях: на лексичному, граматичному та текстовому, у порівнянні засобів вираження семантики причини в українській та англійській, виокремленні ядра та периферії семантики причини та аналізі засобів відтворення українських виразників каузативності засобами англійської мови.

Практичне значення роботи визначається тим, що отримані результати та висновки, можна використати для подальшого й глибшого вивчення категорії каузативності у порівняльно-зіставному аспекті, що допоможе укласти методичні рекомендації для викладання англійської мови, української як іноземної, а також практичні поради для перекладачів.

Апробація роботи: Проміжні результати дослідження обговорено на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих науковців і студентів «Сучасна освіта : перспективи розвитку», що відалася 28 березня

2023 року в онлайн-форматі. Тези опубліковано в електронному збірнику до матеріалів конференції.

Структура дослідження: Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, списку джерел фактичного матеріалу.

РОЗДІЛ 1

ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ КАУЗАТИВНОСТІ, ЗАСОБИ ЇЇ ВИРАЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ

1.1. Поняття функційно-семантичного поля і функційно-семантичної категорії

Зіставний аналіз двох мов передбачає мовний еталон, відносно якого дві мови будуть порівнюватися. За словами М. П. Кочергана дослідники-контрастивісти вважають, що для цього необхідна метамова, яка втілює певний ідеальний тип для порівняння реальних систем, але при цьому прямо не відображає жодну з наявних. Найчастіше у таких випадках вибирали одну із зіставляваних мов. Таке зіставлення не має абсолютного характеру, оскільки обмежене морфологічними або синтаксичними особливостями порівнюваних мов. У такий спосіб доцільно виявляти аломорфні риси мов (контрастні), але не можна створити однаковою схемою, що рівною мірою буде висвітлювати особливості порівнюваних мов, і у поле вивчення потраплятимуть лише співвідносні одиниці того самого рівня. Якщо йдеться про порівняння семантичних категорій двох мов, то, на думку М. П. Кочергана використання методу функційно-семантичного поля є найбільш ефективним, оскільки дасть змогу порівняти засоби вираження на всіх мовних рівнях [17, с. 15].

Функційно-семантичне поле – система різнорівневих одиниць, здатних виконувати одну й ту саму функцію, на основі спільності категоріального змісту. Методика такого аналізу передбачає: визначення семантичної категорії зіставлення, встановлення засобів категорії вираження в межах ФСП, зіставлення двох ФСП порівнюваних мов з метою визначення спільних та відмінних рис, встановлення міжмовних кореляцій (збігів, розбіжностей, міжмовних лакун та способів їх компенсації) [17, с. 15]. Цінність цього підходу зумовлена створенням позамовного поняття, що не є індивідуальною

рисою жодною з мов, але разом з тим наявне у них, що дозволяє виявити всі засоби вираження у зіставлюваних мовах.

Отже, функційно-семантичне поле є методом дослідження функціонально-семантичної категорії, що незалежно від формального вираження, є універсальною для будь-якої мови, оскільки відображає людське мислення.

1.2. Функційно-семантична категорія каузативності

Категорія каузативності пов'язана з філософською категорією каузальності, яку тлумачать як зв'язок причини і дії [18]. Ця категорія ґрунтується на каузальному законі буття, який стверджує, що кожне явище має причину і є причиною іншого, оскільки нічого не виникає безпричинно.

З лінгвістичного погляду категорія каузативності може розглядатися у межах різних підходів: формально-граматичного, функційно-граматичного, лексико-семантичного, функційно-семантичного. Функційно-семантична категорія каузативності виражає поняттєву категорію причинності й реалізує відношення причина-наслідок за допомогою засобів різних мовних рівнів [19, с. 48]. Каузативність може виникати як і між явищами об'єктивної дійсності, так і між судженнями, що є частиною свідомості людини.

Як зазначає І. М. Кучман, основними поняттями, що допомагають у вираженні категорії каузативності є каузативна ситуація та каузативна конструкція. Каузативна конструкція – мовні засоби, що виражають каузативну ситуацію. Каузативна ситуація – макроситуація, що складається принаймні із двох мікроситуацій, які пов'язані між собою причинними відношеннями. Каузативна конструкція складається із трьох елементів: 1) антецедент (каузальна мікроситуація, яка виражає суб'єкт каузації або каузатор та каузувальний стан). 2) консеквент (каузована мікроситуація, яка описує об'єкт каузації та каузований стан). 3) відношення каузації, яке пов'язує консеквент і антецедент [18]. Причинно-наслідкові відношення

можуть виникати як між істотами, так і між предметами, явищами, станами, процесами і подіями.

І. В. Ступак виокремлює два підходи, за якими можна визначати каузативну ситуацію. Перший підхід (прагматичний) передбачає, що каузативна ситуація виражена каузативною конструкцією з агенсом-особою, який впливає на особу чи предмет шляхом спонукання, і викликає реакцію з його боку. Інший підхід (онтологічний) виражає причинно-наслідкові відношення за допомогою поняття спричинення [32, с. 183]. Тобто, якщо перший підхід визначає каузативну ситуацію як будь-яку, в якій суб'єкт (людина) впливає на об'єкт і спонукає його до відповідних дій, що супроводжується реакцією, то другий підхід зосереджується на вираженні причинно-наслідкових відношень як таких, де одна дія чи явище є причиною іншої дії чи явища. У межах цього дослідження ми пропонуємо визначати каузативні ситуації за допомогою онтологічного підходу.

За словами Сальникової О. компоненти функціонально-семантичного поля поділяються на центральні (ядерні) та периферійні, оскільки різнорівневі мовні засоби мають неоднакову ступінь значущості [29, с. 51]. Центральні засоби є первинними у вираженні каузації, тобто для них причинно-наслідкові відношення є типовими, а периферійні засоби є вторинними, для них значення причинності не є основним і залежить здебільшого від контексту.

Отже, каузативність є лінгвістичною функціонально-семантичною категорією, що пов'язана з філософською категорією каузальності, яку тлумачать як зв'язок причини і наслідку. Вона складається з каузативної конструкції та каузативної ситуації, яка має три компоненти: анцендент, консеквент та відношення каузації. Компоненти функційно-семантичного поля каузативності формують ядро та периферію.

1.3. Ядро та периферія функційно-семантичного поля каузативності.

Критерії розмежування

Функційно-семантичне поле як і лексико-семантичне формує ядро і периферію. Дослідник «поля» К. Ройнінг розробив методику вивчення подібних груп слів у різних мовах. Основні положення методики: 1) значення слів найточніше можна визначити лише на основі їхнього вживання у контексті; 2) те, що виражається одним словом, можна висловити групою слів [9, с. 75]. Слово є автономним, але водночас існує ціле лінгвістичне поле, що утворюються із синонімічних йому слів. За теорією функційно-семантичного поля А. В. Бондарка у центрі поля перебуває прототип, який є «еталанонним репрезентатом певного інваріанта» стосовно інших одиниць [47, с. 12]. Мовознавець визначав такі критерії виокремлення прототипів експліцитність, самостійність та регулярність [48, с. 214-217]. Елементи функційно-семантичного поля, які перебувають у «семантичній» близькості до прототипу, формують ядро. Конституенти, яким властива мінімальна репрезентація специфічних ознак, перебувають у периферії.

Досліджуючи функційно-семантичну категорію каузативності в українській мові, І. М. Кучман пропонує критерії розподілу одиниць на спеціалізовані на неспеціалізовані. Такими критеріями є експліцитність / імпліцитність, постійна / непостійна каузативна семантика, диференційованість / синкретизм каузативних значень, регулярність / нерегулярність, комунікативна пріоритетність / непріоритетність вживання у мові з каузативною функцією [19, с. 50].

Тобто, спираючись на класифікацію запропоновану І. М. Кучманом, ядром функційно-семантичного поля каузативності ми називаємо одиниці, що є експліцитно вираженими, мають постійну каузативну семантику та, каузативна функція для яких, є основною. Периферію формують одиниці, які імпліцитно виражені, мають непостійну каузативну семантику, каузативна функція у таких одиниць є неосновною непостійною або вторинною.

1.4. Лексичні каузативи та їхні типи

Основними формальними виразниками семантики причини на лексичному рівні є іменники, дієслова та прислівники із каузативним значенням. За семантичним критерієм І. М. Кучман поділяє каузативні іменники на два типи:

1. Іменники з прямим значенням причинності: *причина, привід, наслідок*.

2. Іменники, сема яких має переносне значення причинності: *проблема, підстава*.

За критерієм каузативної функції іменники з семантикою причини можна поділити на причиново-орієнтовані і наслідково-орієнтовані. Причиново-орієнтовані іменники вказують саме на причину каузативної ситуації, тоді як наслідково-орієнтовані іменники вказують на наслідок каузації. Отже, Кучман виокремлює дві моделі вираження каузативної ситуації іменниками:

1. Причина (тема) + іменниковий каузативний оператор + рема.

2. Наслідок (тема) + іменниковий каузативний оператор + причина (рема) [20, с. 52].

Каузативними дієсловами вважають перехідні дієслова, що мають спонукальне значення: суб'єкт каузації (агенс) сприяє дії на об'єкт каузації (пацієнс), внаслідок якої об'єкт виконує іншу дію, змінює свій стан або набуває нових ознак: *викликати, вимагати, спричиняти* та інші. Каузативні відношення, виражені дієсловами поділяються на контактні та дистантні. Контактні відношення позначають дієслова з семантикою безпосереднього впливу, дистантні відношення виражені дієсловами з опосередкованим впливом. Семантика каузативних дієслів в українській мові передбачає п'ять компонентів, що реалізуються на п'яти семантичних рівнях [27, с. 185]: хронологічна перспектива каузації, спрямованість каузації, соціальна субординація, прагматична перспектива каузації та реалізованість каузації. Хронологічна перспектива каузації може бути проспективною та ретроспективною. Проспективною називають каузацію, за якою ініціатором

дії є суб'єкт (агенс). Він спричинює іншу дію об'єкта (пацієнса), яка проектується у майбутнє, напр.: *наймати, возити*. У каузативних конструкціях, в яких ініціатором дії є об'єкт (пацієнс), вторинна дія приховує первинну і є результатом. Такий тип каузації називається ретроспективним, оскільки перша дія подається у ретроспекції, напр.: *відмовити*. Спрямованість каузації поділяють на односпрямовану та різноспрямовану. За умови односпрямованої каузації наміри агенса та пацієнса збігаються, напр.: *дозволити, допомогти*, різноспрямована каузація передбачає, що у агенса і пацієнса протилежні наміри, напр.: *заборонити, перешкоджати*. Соціальна субординація передбачає висхідну та спадну каузацію. При висхідній каузації воля пацієнса переважає над волею агенса, тому результат залежить від об'єкта каузації, напр.: *примусити, наказати*. При спадній воля агенса переважає, тому результат залежить від суб'єкта каузації, напр.: *просити, пропонувати*. Прагматична перспектива буває ендоцентричною та екзоцентричною. Ендоцентрична каузація передбачає зацікавленість у дії агенса, напр.: *примусити, перешкоджати*. При екзоцентричній каузації пацієнс стає зацікавленим у дії, напр.: *дозволити, порадити*. Реалізованість каузації є або імпліцитною, або експліцитною. Експліцитна реалізованість є очевидною і легко виводиться із семантики дієслова, напр.: *влаштувати*, а імпліцитна реалізованість є неочевидною, напр.: *мирити*.

Каузативні прислівники є частиною обставинних разом із прислівниками часу, місця та мети. Вони мають різну каузативну семантику і поділяються на три групи: конкретно каузативні, приховано каузативні та антикаузативні [21, с. 59]. До конкретно-каузативних прислівників зараховують такі прислівники, що мають конкретну каузативну семантику та чітку вказівку на причину: *згарячу, зоналу*. До приховано каузативних зараховують лексеми, що не мають чіткої вказівки на причину, однак вказують на її наявність: *нащось, недаремно*. До антикаузативних прислівників належать лексеми, що вказують на формальну відсутність причини через їхню невідомість або неважливість для мовця: *безпричинно*,

випадково. Каузативні прислівники можуть вступати в антонімії відношення всередині групи. Наприклад, прислівники невизначної можуть бути антонімічними до прислівників *навмисне - ненавмисне, даремно – недаремно*.

В англійській мові основними виразниками причини на лексичному рівні також є дієслова, іменники. У граматичній структурі англійської мови виокремлюють клас дієслів, що також мають назву каузативні дієслова. Як і в українській мові англійські каузативні дієслова мають додатковий семантичний відтінок спонукання об'єкта до виконання / невиконання певних дій або зміни стану. Основними каузативними дієсловами в англійській мові є *have, make, let* [42, с. 1]. Дієслово *have*, окрім значення спонукання, передбачає, що об'єкт виконує дію замість суб'єкта.

Іншим лексичним виразником каузативності є іменники. В англійській мові, на відміну від української, не виділяють функційної категорії іменників, що виражають каузативну семантику. Однак іменники, що мають каузативну семантику, представлені лексемами з різними додатковими відтінками значень, серед яких можна виокремити дві основні групи: причинні напр.: *reason, cause* і причинно-наслідкові напр.: *result, consequence*.

Хоча в англійській мові не виокремлюють класу каузативних прислівників, все ж вони є ще одним лексичним способом вираження каузативності. Наприклад, прислівники *therefore, thus, consequently, as a result, hence* зараховують до класу з'єднувальних прислівників (*conjunctive adverbs*), однак вони виражають і причинно-наслідкові відношення також [41, с. 30].

Отже, основними лексичними засобами вираження семантики причини в українській та англійській мовах є іменники, дієслова та прислівники, що мають постійне значення каузативності.

1.5. Граматичні каузативи та їхні типи

Основними граматичними виразниками семантики причини в українській мові постають складнопідрядні речення з підрядним причини, в яких каузативність виражена здебільшого за допомогою сполучників причини, та каузальних прийменників. Складнопідрядні речення причини традиційно поділяють на власне-причинові та невласне-причинові. Власне-причинові складнопідрядні речення позначають синтаксичні конструкції, в яких підрядна частина зумовлює головну. Ці речення реалізують відношення «причина-наслідок», напр.: *Вони легенько вдягнені, бо надворі вже тепліє* [34, с. 510]. Найпродуктивнішим власне-причиновим сполучником є сполучник *бо*, оскільки він не має стилістичних обмежень. Іншими прикладами слугують *тому що*, *через те що*, *а що ... то*, напр.: *Своїй ніжності вірю, тому що те, що око не примічає, бачить ніжність моя всивидюща. Через те що Земля обертається навколо своєї осі, на різних географічних меридіана кульмінація точки весняного рівнодення настає у різні моменти* [34, с. 511]. Такими, що майже вийшли із вжитку, вважають сполучники *затим ... що*, *тим.. що*, напр.: *Сьогодні ця інша лінія небезпечна, тим що звужує можливості Руху, звужує, а не розширює* [34, с. 511]. Іншу групу становлять складені диференційовані сполучники від *того що*, завдяки *тому що*, *унаслідок того що*, напр.: *Від того що постійно «в роботі», вона вдосконалюється. Завдяки тому що в Польщі збереглися документи, їй вдалося багато що з'ясувати* [34, с. 512]. Інколи виразниками власне-причинових відношень у складнопідрядних реченнях причини можуть бути сполучники *мети (аби, щоб)*, що зазнали транспозиції, напр.: *Ольга боялася залишати дітей без нагляду дорослих, щоб вони не заподіяли собі якоїсь шкоди* [34, с. 513]. Власне-причиновим складнопідрядним реченням протиставляються невласне-причинові. У таких реченнях підрядна частина не називає причину, а виражає каузальну ситуацію, за якою підрядна частина слугує поштовхом або стимулом, що пояснює головну. З-поміж підрядних невласне-причинових Р. Христіанінова виокремлює речення обґрунтування, напр.: *Слово «екліптика» походить від грецького «екліпто» - затемнення, бо,*

як тільки Місяць у своєму русі навколо Землі перетне екліптику в повню, настає затемнення Місяця, підстави, напр.: *Оскільки білих вершин є 10, то і діагоналей, що не перетинаються, не може бути більше ніж 10*, мотивації, напр.: *Рятуї мене, врятуї мене, бо ине моя душа, задивлена в чужу*, застереження, напр.: *Ця жахлива дійсність не може тривати довго, бо тоді світ мусив би згаси* та припущення, напр.: *Вона на той вигук зважила, мовби він до неї не мав ніякого стосунку* [34, с. 513 - 516]. У складнопідрядних реченнях обґрунтування підрядна частина пояснює та аргументує головну. Функцію аргументації виконують сполучники *адже, оскільки*. Однак типові для власне-причинових відношень сполучники *бо, позаяк* теж можуть виконувати ці функції. Складнопідрядні речення підстави виражають причину-підставу, зумовлену каузативною ситуацією, яка виражена головною частиною. Продуктивними сполучниками виступають *оскільки, оскільки ...то, зважаючи на те що, з огляду на те що*. Складнопідрядні речення мотивації позначають мотив, який спонукає до дії, що зазначена у головній частині. Для речень мотивації характерне використання наказового способу дієслова у головній частині та форми теперішнього чи минулого у підрядній. Речення застереження повідомляють про небажану ситуацію, яка може статися у майбутньому, тому їй слід запобігти. Тому присудок головної частини виражений імперативом, а підрядна частина повідомляє про можливий небажаний результат. Причинні відношення у складнопідрядних реченнях також можуть бути передані за допомогою порівняльних. Сполучники *мов, мовби, наче, наче б* є частиною складнопідрядних речень припущення, що виражають ймовірну причину.

Іншим формальним виразником семантики причини в українській мові на граматичному рівні є прийменник. В сучасній лінгвістиці є кілька підходів до класифікації додаткових значень каузальних прийменників. За класифікацією А. Колодяжного є чотири різновиди причиннових відношень, які можуть виражати прийменники: 1) зовнішня причина 2) внутрішня причина 3) перешкода реалізації дії 4) мотив, відповідність до дії [26, с. 120-

121]. Зі свого боку, М. Фенко та З. Мацюк виокремлюють прийменники, що вказують на власне-причину від прийменників, що мають інші семантичні відтінки, окрім каузальної семантики: 1) грамими, що виражають загальну причину й реалізуються за допомогою прийменника *через*; 2) грамими, що виражають додаткову семантику, і повідомляють про походження, джерело дії. Мовним засобом реалізації цих значень слугують прийменники *від, за, з*; 3) грамими, що реалізують значення підстави з відтінком відплати й виражені прийменником *за*; 4) грамими з причинно-наслідковою семантикою, які виражають позитивний наслідок, і реалізуються за допомогою прийменника *завдяки*; 5) грамими, що мають значення результативності, мовними засобами вираження яких є прийменники *внаслідок, у результаті, під*; 6) грамими з додатковою семантикою мотивації дії чи стану, виражені прийменниками *з приводу, з нагоди, зважаючи на, з огляду на* [33, с. 256-263]. І. Вихованець запропонував свою класифікацію і виділив, окрім прийменників з загальним значенням причини такі додаткові семантичні значення: 1) походження явища 2) відплати 3) перешкоди 4) причина, що призводить до позитивного, негативного або нейтрального наслідку 5) результативна причина 6) підкреслення взаємопов'язаності явищ 7) імперативна причина 8) привід 9) обґрунтування [3, с. 223-224]. У своїй класифікації О. Гандзюк звертає увагу не лише на різні семантичні відтінки у значеннях прийменників, а ще на їхні граматичні відношення у синтаксичних структурах. Тому лінгвіст виокремлює сім типів: 1) причина-джерело: *від (од) + р.в.* 2) причина-мотив: *з нагоди + р.в.* 3) причина, що сприяє розвитку дії: *під + о. в.* 4) причина, що не сприяє розвитку дії або викликає негативний наслідок чи стан: *через + зн.в, за + о.в.* 5) причина-наслідок: *внаслідок + р.в.* 6) неминуча причина: *з огляду на + з.в.* 7) підстава: *на ґрунті + р.в* [8, с. 236-240]. Згідно з класифікацією Г. Балабан є негативна причина, причина перешкоди, результативна причина, імперативна причина, причина-винагорода та причина-обґрунтування [1, с. 94]. Отже, окрім загального значення причини, можна виокремити додаткові семантичні

відтінки каузальних прийменників як підстава, походження вища, відплата, перешкода, наслідок, імперативність, сприяння реалізації явища, мотив, обґрунтування.

Безсполучникове складне підрядне речення є ще одним граматичним засобом вираження каузативності. І. Р. Вихованець виокремлює причинові безсполучникові речення та наслідкові безсполучникові речення. У причинових безсполучникових складних реченнях, друга частина виражає причину дії чи стану, про які повідомляє перша частина: *В такі ночі довго хвилюється серце косаря: йому згадується літо* [5, с. 359]. У наслідкових безсполучникових реченнях, друга частина вказує на наслідок того про, що йшлося у першій частині: *Защебетав соловейко – пішла луна гаєм* [5, с. 360].

Окрім формальних засобів вираження семантики причини, каузальність можуть виражати і граматичні конструкції, семантика причини для яких не є постійною. Наприклад, складносурядні речення з єднальними відношеннями можуть виражати причинно-наслідкові зв'язки. А. П. Загнітко поділяє складносурядні з єднальними сполучниками на єднально-перелічувальні, єднально-поширювальні та єднально-результативні, за допомогою яких і виражаються причинно-наслідкові відношення [14, с. 82]. У єднально-результативних складносурядних реченнях друга частина повідомляє про результат або наслідок, спричинений першою частиною і поєднується з нею за допомогою сполучника *і*, напр.: *Дощ йшов довго, і тому все в лісі було мокре і якесь відчужене* [14, с. 82]. І. М. Кучман поділяє складносурядні речення, що виражають причинно-наслідкові зв'язки на складносурядні речення з імпліцитним представленням каузативного значення і складносурядні речення з експліцитним представленням каузативного значення [22, с. 61]. Для складносурядних речень з імпліцитним представленням каузативного значення характерне вживання асемантичних сполучників *і*, *та* (у значенні *і*), *а*. Однак сполучники тут виконують лише поєднувальну функцію, не виражаючи каузативності, оскільки значення причини й наслідку передаються за допомогою лексичного наповнення

частин. Особливістю сполучника *а*, на думку, І. М. Кучмана є те, що він виражає наслідок, на який не сподівалися: *Я його вдарив, а він упав* [22, с. 61]. Інколи у таких реченнях каузативні відношення можуть поєднуватися з цільовими і відповідати схемі мотивуюча причина (мета) – наслідок. Складносурядні речення із експліцитним представленням каузативного значення характеризуються тим, що мають у своїй структурі не лише єднальні асемантичні сполучники, а ще й займенникові прислівники напр.: *тому, того, звідси*, прийменник *у результаті*, прийменниково-займенникові словосполучення напр.: *через це, через те, від цього, від того, внаслідок цього* у наслідковій частині. Немає єдиної думки щодо того, чи варто розглядати такі словосполучення як сурядний сполучник, чи виокремлювати як два засоби вираження причинових відношень, наприклад сполучник *і* й прислівниковий займенник *тому*. Так, Б. М. Кулик вважає, що конструкції на зразок *і тому, і того, а тому, а через те* слід вважати сурядними сполучниками, оскільки разом такі засоби маркують каузативне значення із відтінком обґрунтування, умотивування, умовиводу [25, с. 192]. Н. В. Кринська називає такі сполучні засоби супровідними словами, що вказують на наслідковість [24, с. 8]. І. Р. Вихованець вважав такі сполучення нестійкими сполучниковими поєднаннями [5, с. 299]. Зараховуючи такі сполучні засоби до класу сполучників, І. М. Кучман пропонує поділити їх на п'ять груп залежно від відтінків їхнього каузативного значення: 1) спричинення, зумовлення: *і через те, а через те, і через це*; 2) ефективного, результативного спричинення: *і внаслідок цього, а внаслідок цього, і в результаті, а в результаті, і в результаті цього, а в результаті цього*; 3) сприятливої каузації: *і завдяки цьому, а завдяки цьому*; 4) висновку, підсумку, умовиводу: *і значить, а значить, а отже, і отже, і таким чином, і звідси*; 5) мотивації, обґрунтування: *і тому, а тому, і того* [22, с. 63]. Городенська К. Г. вважає, що сполучники підрядності-сурядності на зразок *а отже, і отже* належать до класу пояснювально-з'ясувальних [10, с. 43].

Іншим прикладом граматичних каузативів, що можуть інколи виражати семантику причини є конструкції з дієприслівниками і дієприкметниками. За словами І. Р. Вихованця та К. Г. Городенської дієприслівники можуть вживатися для передачі суто прислівникових обставинних значень, серед яких є і значення причини та мети (семантика причини для таких дієприслівників є вторинною) [4, с. 322]. Окрім дієприслівників, що виражають значення власне-причини і дієприслівників, що виражають значення мети, значення причини для яких може бути периферійним, А. В. Висоцький вважає, що атрибутивні дієприслівникові грами способу дії також здатні виражати причинність. До семантичних різновидів дієприслівникових грамем способу дії мовознавець зараховує грами з атрибутивно-причиною семантикою: *боячись, втомившись, злякавшись, розпалившись, розсердевшись* [7, с.133]. У таких граматичних конструкціях дієприслівник позначає додаткову характеристику основного предиката й причину, що зумовила здійснення дії. О. Г. Межов зазначає, що дієприслівники можуть слугувати причиновими засобами лише у відповідних мовленнєвих умовах, тому їх можна зарахувати до сфери мовлення, а не мови [7, с. 78-279].

Дієприкметникові конструкції також можуть мати додатковий семантичний відтінок. Дієприкметники і дієприкметникові конструкції часто виражають послідовність, яка може мати додаткові семантичні відтінки причини: *Осяяні сонцем, гори блищать, осріблені місяцем, сосни шумлять* [12, с. 58]. Тобто, як і у випадку з дієприслівниковими конструкціями, дієприкметникові конструкції можуть виражати додатковий семантичний відтінок причини лише при певному лексичному значенні інших членів речення. Тому ми можемо простежити причиново-наслідковий зв'язок у частині *осаяні сонцем, гори блищать*, однак уже в другій частині речення він відсутній, оскільки не передбачений значенням інших частин.

Іншим граматичним засобом, що може інколи виражати додатковий семантичний відтінок причини, є прикладка. Зокрема, на думку О. В.

Дуденко, прикладка, що має початковий сполучник як може виражати каузативність: *Як міцне і тверде дерево, дуб здавна використовувався у суднобудуванні* [12, с. 59]. Однак каузативна функція для таких конструкцій не є постійною. Прикладка, що починається зі сполучника як може характеризувати особу чи предмет: *Він поводився як господар* [Дуденко, с. 59].

В англійській мові на граматичному рівні формальними виразниками семантики причини є сполучники причини та прийменники. Згідно з класифікацією Р. А. Квірка, яка ґрунтується на граматичних характеристиках, семантиці та функції, каузальні сполучники можна поділити на три класи, серед яких: сполучники чи сполучні фрази, прислівники чи прислівникові фрази і прийменникові фрази [40]. Сполучники або сполучні фрази поділяють на сполучники причини: *as, for, because, since, now that*; сполучники результату: *It follows that, so*. Прислівники або прислівникові фрази виражають функцію результату: *As a consequence, as a result, hence, therefore, thus*. Тобто, семантика причини для них вторинна, однак вони все одно втілюють відношення «причина-результат». До прийменникових фраз зараховують такі, що мають функцію результату: *as a consequence, as a result* та такі, що слугують для вираження причини: *because of, due to, for fear of, in response to*. Холідей також зазначає, що каузативні сполучники можуть виражати додаткові відношення, окрім причинових, наприклад, результату та мети [38, с. 256]. Як бачимо, в англійській мові до класу каузативних сполучників зараховують ще й транспозиційні прислівники та прийменники з відповідною граматичною функцією, на відміну від української.

Прийменники (інколи прийменникові фрази) з причиновим значенням є ще одним способом для вираження семантики причини на граматичному рівні. У межах цього класу також можна виокремити групи з різним відтінком значень. До прийменників, що виражають значення власне-причини можна зарахувати: *because of, due to*. Додаткового відтінку наслідку або результату

додає прийменник *as a result of, owing to*. Прийменниками, що окрім значення причини, виражають ще й мету: *on account of*. Іншою групою, що може виражати причинні відношення є багатofункційні прийменники: *with, of, from, by, to*.

Інколи каузативну функцію можуть виконувати дієслівні конструкції із закінченням *-ing*, зокрема герундій і *participle I*. Наприклад, герундій у поєднанні з прийменниками *of* та *at*: *I'm tired of being treated like a child* [37, с. 231]. *I'm surprised at him making that mistake* [37, с. 231]. У таких випадках значення причини виражає прийменникова фраза (герундій + прийменник). *Participle I* (теперішнього часу) також може виражати каузативну функцію: *Being a farmer, he has to get up early* [37, с. 144]. Такі речення граматично зіставляються і можуть замінятися складнопідрядними причини (*complex sentences*): *As he is a farmer, he has to get up early* [37, с. 144]. Конструкції з *participle II* (минулого часу), що виражають послідовність подій теж можуть мати додатковий семантичний відтінок причини: *Covered with confusion, she hurriedly left the room* [37, с. 194].

Конструкції з інфінітивом є ще одним можливим засобом вираження семантики причини. Попри те, що здебільшого вони виражають мету, у деяких випадках вони можуть мати каузативну функцію. Інфінітивні конструкції інколи виражають причину емоційного стану суб'єкта: *They were alarmed to find the house empty* [37, с. 120]. *She is sorry to have missed the show* [37, с. 120]. У таких випадках перша частина речення повідомляє про емоційний стан суб'єкта, що є наслідком дії, яку виражає інфінітив.

Основними граматичними засобами вираження семантики причини в українській та англійській мовах є сполучники причини в складнопідрядних реченнях причини, прийменники та прийменникові фрази. Граматичними засобами, що можуть передавати семантику причини в українській мові є складносурядні речення з єднальними відношеннями, дієприслівникові та дієприкметникові конструкції та прикладка. В англійській мові – герундій, *participle I*, *participle II* та інфінітив.

1.6. Текстуальні засоби вираження каузативності

Семантика причини може бути виражена не лише у межах речення. Інколи декілька речень можуть поєднуватися причиново-наслідковим зв'язком, не маючи формальних засобів вираження. В англійському мовознавстві використовують термін юкстапозиція на позначення таких засобів вираження [43, с. 66]. В цьому випадку цей термін має значення зіставлення, тобто речення, що має значення причини зіставляється з реченням, що має значення наслідку. Такі причинні відношення реалізуються лише у контексті. Каузативність, виражена за допомогою юкстапозиції, може траплятися як у межах одного речення, так і у межах декількох. Наприклад, *Belize looked a perfect alternative – a climate guaranteed free of frost, in a politically stable country, close to the US, whose government was keen to encourage foreign agricultural development* [43, с. 66]. В цьому випадку маємо складне безсполучникове речення, де його перша частина *Belize looked a perfect alternative* є наслідком, а частини *a climate guaranteed free of frost, in a politically stable country, close to the US, whose government was keen to encourage foreign agricultural development* є трьома причинами. Каузативність між двома реченнями має такий вигляд: *The morning after doubts about whether Nelson Mandela can manage it are to be expected. There are divisions on the black side as well as on that of Mr de Klerk* [43, с. 67]. Перше речення є наслідком, який пояснює друге речення, що є причиною. Окрім причиново-наслідкового зв'язку це речення не поєднують ані лексичні, ані граматичні засоби. Іншим прикладом є речення, в якому міститься вказівка на причину, напр.: *Answers are required too from the Scottish government whose failure to procure new ferries in a timely fashion has left services both in the north and on the west coast extremely vulnerable. As a result islanders and island communities are left paying the price* (30 квітня 2023). У цьому випадку прислівник *as a result* не виконує функцію реалізатора причиново-наслідкових відношень, а слугує маркером, що вказує на те, що у попередньому реченні йдеться про причину.

За нашими спостереженнями в українській мові окремі речення також можуть бути поєднані причиново-наслідковими відношеннями. Такі речення можуть не мати жодних формальних виразників причиново-наслідків зв'язків, напр.: *Соцмережі дали можливість реагувати на події вкрай швидко, зазначаючи свою позицію. І ми цим користуємось* (12 липня 2022). В іншому випадку на причиново-наслідковий зв'язок можуть вказувати граматичні засоби, напр.: *Офіційну платформу про війну Росії проти України war. ukraïne.ua запустили на сьомий день повномасштабної війни. **Як результат**, за перші 24 години від початку повномасштабного вторгнення Ukraine.ua відвідало пів мільйона іноземців* (22 лютого 2023).

Отже, причиново-наслідкові відношення можуть виникати між реченнями в українській та англійській мовах. У конструкціях такого типу одне речення виражає причину, а інше наслідок цієї причини. Такі речення можуть мати маркери, що вказують на причиново-наслідковий зв'язок або не мати жодних формальних виразників каузативності. В українському мовознавстві причиново-наслідкові зв'язки між різними реченнями або у тексті досі залишається актуальним об'єктом для можливих досліджень.

1.7. Відтворення значення під час перекладу

Оскільки переклад є відтворенням значень іншою мовою на всіх мовних рівнях, інколи виникають труднощі із застосуванням словникового відповідника, особливо якщо мови мають неспіввідносні граматичні категорії. Важливими категоріями, які допомагають яких оцінити якість перекладу, є адекватність і еквівалентність. У теорії перекладу еквівалентність розуміють як збереження і відтворення відносної змістової, семантичної, стилістичної й функційно-комунікативної інформації, яку має оригінал [35, с. 178]. Тобто, еквівалентність передбачає не лише передачу інформації, яка міститься у тексті, але й подібний вплив на реципієнта, який реалізується імпліцитно за допомогою підтексту. Однак це поняття не є абсолютним, оскільки рівень відповідності оригіналу може залежати від

багатьох чинників: від професійності перекладача, від особливостей мови та культури, які порівнюються, від часової різниці між оригіналом та перекладом тощо. Оскільки поняття еквівалентності не є однозначним, теоретики-перекладознавці розробили декілька підходів, що допомагають виокремити різні рівні еквівалентності, аби краще її оцінити. Виокремлюють потенційно досяжну еквівалентність, що передбачає максимальну спільність тексту оригіналу та перекладу, з урахуванням різниці між мовами та перекладацьку еквівалентність, тобто фактичну еквівалентність, якої досяг перекладач під час перекладу [35, с. 178]. У сучасних працях з перекладознавства представлені такі типи еквівалентності: денотативна (фонова / екстралінгвальна) інформаційна еквівалентність, конотативна (стилістична), що орієнтується на відтворення регістру або соціолекту; структурно-нормативна для збереження жанрових характеристик тексту оригіналу; прагматична, що використовується з метою адаптації змісту оригіналу для правильного сприйняття читачем тексту; формально-естетична, що передбачає відповідність враження від оригіналу та перекладу [28, с. 99]. Ю. Найда виокремлює два типи еквівалентності: формальну та динамічну. Формальна еквівалентність орієнтована на збереження формальних ознак оригіналу, якими є граматичні форми, пунктуації, абзаци [52, с. 117]. Формальна еквівалентність передбачає увагу як і до форми повідомлення, так і до його змісту. На відміну від формальної еквівалентності, динамічна завжди орієнтована на реципієнта, тому вимагає від перекладача адаптації лексики й граматики з урахуванням фактору потенційного читача [52, с. 117]. Домінантною Ю. Найда називав динамічну еквівалентність. Однак, за теорією науковця формальна й динамічна еквівалентність є двома полюсами, між якими можуть знаходитися проміжні ланки. З огляду на це дослідник вважає, що точного перекладу не існує, що означає, що перекладач сам обирає, якого типу еквівалентності дотримуватися. Інший підхід передбачає комунікативно-функційну еквівалентність. Вона представлена найоптимальнішою збалансованістю

сміслової, конотативної екстралінгвістичної інформації тексту оригіналу та перекладу і застосовується для досягнення рівноцінності впливу на читача [31, с. 31]. О. Селіванова дає своє визначення комунікативно-функційній еквівалентності як найоптимальнішому балансу семантики й форми, тобто денотативна, конотативна, стилістична, культурна та прагматична відповідність тексту перекладу текстові оригіналу [31, с. 456]. Під адекватністю перекладу розуміють відтворення змісту і форми оригіналу іншою мовою. Адекватність перекладу передбачає врахування змістової і прагматичної еквівалентності та мовних норм, точність та відсутність помилок та перекручень [35, с. 177]. Н. Складчикова вважала, що адекватність перекладу вимірюється за допомогою чотирьох параметрів: адекватність семантичної передачі інформації, адекватність передачі емоційно-оцінної інформації, адекватність передачі експресивної інформації, адекватність передачі естетичної інформації. Демецька В. вважає, що адекватність перекладу завжди передбачає адаптацію і пропонує свої різновиди адаптації для досягнення адекватності перекладу. Дослідниця зазначає, що адаптація може поширюватися на семантичний, структурний та прагматичні рівні тексту. Тому виокремлює чотири види адаптації: 1) адаптація на гіпертекстовому рівні (структурно-композиційна); адаптація на текстовому рівні (стилістична); адаптація на гіпертекстовому рівні (лексико-семантична, граматична) [11, с. 4]. Отже, адекватність перекладу може оцінюватися наявністю чи відсутністю або якістю адаптацій на всіх рівнях. Тому можемо зробити висновок, що еквівалентний переклад – це переклад, який передає зміст іншомовного оригіналу на одному з рівнів еквівалентності, де зміст оригіналу передбачає відтворення, як і денотативних значень, так і конотативних, а також передання прагматичних особливостей тексту. Адекватний переклад – це переклад, який втілює прагматичні функції оригіналу з максимально можливим рівнем еквівалентності та враховує жанрово-стилістичні особливості оригіналу.

Відмінність граматичних структур мови оригіналу та мови перекладу може ускладнювати досягнення адекватності та еквівалентності перекладу або навіть унеможливити досягнення повної еквівалентності. Тому для збереження адекватності і еквівалентності перекладач може вдаватися до перетворення значення або його заміни, що називається перекладацькою трансформацією. За визначенням О. Селіванової трансформація – це прийом перекладу, який полягає у зміні формальних (лексичних або граматичних) або семантичних компонентів оригіналу зі збереженням інформації, призначеної для передачі [30, с. 536]. Л. К. Латишев виокремлює п'ять видів трансформацій, серед яких є трансформації на морфологічному (зміна морфологічних категорій у перекладі), синтаксичному (зміна синтаксичної функції слів), стилістичному (зміна стилістичного забарвлення), семантичному (зміна як і форми вираження змісту, так і самого змісту) мовних рівнях, а також змішані типи: лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні [50, с.78]. У класифікації Я. Й. Рецкера представлені лише граматичні трансформації, які передбачають заміни частин мови або членів речення, та лексичні, до яких зараховують конкретизацію, генералізацію, диференціацію значень та компенсацію втрат, що виникають під час перекладу [53, с.87]. А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька виокремлюють три типи трансформацій: граматичні трансформації, видами яких є перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій; стилістичні трансформації, що передбачають синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші заміни; лексичні трансформації, до яких належать заміна і додавання, конкретизація і генералізація понять [51, с. 56]. Ж. П. Віне та Ж. Дарбельне розробили свою методику перекладацьких прийомів, до яких зарахували прийоми прямого перекладу і прийоми непрямого перекладу [49, с.157-167]. Хоч вони і не називають ці прийоми трансформаціями, однак за їхньою теорією непрямий переклад передбачає зміни у структурі і змісті. До прийомів прямого перекладу належать дослівний переклад, калькування та запозичення. Прийоми непрямого перекладу поділяються на: еквіваленцію

(передача змісту прислів'їв та афоризмів іншими словами), транспозиція (заміна однієї частини мови іншою), адаптація (заміна одних змістових деталей іншими) та модуляція (зміна наявного погляду) В. І. Карабан та А. В. Карабан вважають, що при створенні класифікації важливо не лише враховувати мовні розбіжності, але також звертати увагу на позамовні чинники, тому пропонують такий поділ: мовно зумовлені трансформації та трансформації, що зумовлені немовними причинами. Мовно зумовлені класифікації поділяють на ті, що зумовлені розбіжностями мовних систем; ті, що спричинені розбіжностями мовних норм; ті, що викликані розбіжностями мовно-комунікативного членування пропозиції мовленнєвих актів; ті, що зумовлені розбіжностями узусів двох мов; змішані мовно зумовлені комбінації [16, с. 188-189].

Отже, відтворення значень під час перекладу може бути здійсненим за допомогою трансформацій, особливо якщо йдеться про мови, що мають різні граматичні особливості, та передбачає дотримання перекладачем принципів адекватності та еквівалентності перекладу.

РОЗДІЛ 2

ЯДЕРНІ ТА ПЕРИФЕРІЙНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СЕМАНТИКИ ПРИЧИНИ В ПОРІВНЮВАНИХ МОВАХ

2.1. Ядерні лексичні виразники причини

Спираючись на класифікацію І. М. Кучмана, ядерними виразниками семантики причини вважаємо ті лексеми, що мають лексичне значення причини або лексико-семантичний варіант, який означає причину, та постійну каузативну функцію, яка не залежить від контексту. Такими виразниками можуть бути слова, що належать до різних граматичних класів: іменники, прислівники, дієслова та дієприслівники з дієприкметниками. До таких іменників належать слова *причина*, *привід*, *підґрунтя*, *підстава* тощо, напр.: *Але це не єдина **причина**, чому Україна була в заголовках (21 січня 2023); Важливо зрозуміти, що **причини** випадіння волосся бувають різні (20 квітня 2023); У багатьох країнах 8 травня вшановують пам'ять загиблих у Другій світовій війні та аналізують **причини** масових втрат (9 травня 2023); Але успішна петиція — не **привід** розслаблятися (26 квітня 2023); Згідно з Конституцією України, набуття суддею громадянства іншої країни — це **підстава** для припинення його повноважень (16 вересня 2022); Представники партій «Батьківщина» та «Слуга народу» заявили, що не підписують звернення до спікера ВРУ щодо позбавлення мандатів у нардепів від ОПЗЖ через відсутність юридичного **підґрунтя** (4 січня 2023). Відносно новим словом, що виражає семантику причину є слово *тригер*, яке запозичене з англійської, напр.: **Тригером** може бути стресова ситуація чи травматична подія.*

В англійській мові такими іменниками є *reason*, *cause*. Іменник *reason* є основним виразником причини, оскільки виражає загальне значення причини, напр.: *The FBI listed their **reasons** for believing Mr Kerimov was the*

*yacht's "true beneficial owner," although many of the details have been redacted in a copy published by the US government (11 листопада 2022); I definitely see that circumstance as a real **reason** why you shouldn't just be moping around your whole life (березень 2019).* Іменник *cause* може мати додатковий семантичний відтінок причини, яка призводить до негативних наслідків, напр.: *A sudden mechanical failure is likely to have been the **cause** of a car ferry grounding in Orkney, the coastguard has said (30 квітня 2023); Creels entanglement possible cause of whale's death (5 травня 2023).*

Дієсловами, які мають постійну семантику причини в українській мові, є *спричинити, зумовити, викликати, спровокувати, сприяти* тощо, напр.: *Лише повна деконструкція імперії може згодом **зумовити** виникнення на її території умов для вільного та гідного людського життя (3 квітня 2023); Жорсткі дієти можуть **спричинити** розлади харчового спектра, але не допоможуть полегшити прояви акне (6 квітня 2023); Занепокоєння **викликає** непрозорість того, які дані де-факто збирає та зберігає про користувачів соціальна мережа і хто має до них доступ (29 квітня 2023); Який зворотний ефект можуть **викликати** ці звички (12 травня 2023)?; Крім того, СБУ повідомляє, що має докази того, що «Росатом» взяв під контроль управлінські та технологічні процеси на станції та **сприяє** її підключенню до російської електромережі (6 березня 2023); Постійне подразнення шкіри голови не лише не допоможе при випадінні волосся, але й може його **спровокувати**», — пояснює трихолог (20 квітня 2023).*

В англійській мові постійними виразниками семантики причини є дієслова *cause, evoke* тощо. Дієслово *cause* як і іменник може мати додатковий відтінок негативного наслідку, напр.: *Flash flooding **causes** disruption across East of England (9 травня 2023); Sark ferry crash **causes** minor damage to hull (28 квітня 2023).* Дієслово *evoke* не вказує на наслідки і є нейтральним, однак позначає причину, що викликає емоції чи спогади, напр.: *There were no circumstances in the case **to evoke** the slightest sympathy," the Times wrote (9 січня 2023); Weston Grand Pier photos **evoke** memories of past (16 жовтня 2020).*

Прислівники причини є також ядерним виразником семантики причини, оскільки мають постійне значення причини і постійну каузативну функцію. На наявність певної причини вказують прислівники *недаремно* і *навмисно*, напр.: *Проте у російському кінематографі ситуація була геть іншою і, як ми зараз бачимо, це було **недаремно*** (2 травня 2023); *Російські механіки могли **навмисно** саботувати експлуатацію словацьких винищувачів МіГ-29 — Міністр оборони Словаччини* (7 квітня 2023). Прислівник *чому* виражає невідому для суб'єкта причину, напр.: *Потім на ринг вийшли небезпечні, але кострубаті «Куб» та «Ланцет», і **чому** зникли* (4 жовтня 2022). Займенниковий прислівник *чому* може вказувати на причину у підрядно-з'ясувальному реченні: *Поясню, **чому** для військових є образою те, як цивільні легко відправляють в окопи різний непотріб* (6 лютого 2023).

В англійській мові прислівниками, що постійно виражають причину є *deliberately, why, therefore*, тощо. *Deliberately* вказує на наявність мотиву, напр.: *We know this happens from studies that have tried to **deliberately** infect people with Covid* (13 листопада 2023); *A cat was killed in front of its owner by two dogs **deliberately** let into its garden, police have said* (9 травня 2023). Прислівник *why* може вказувати на причину у складному реченні, напр.: *I definitely see that circumstance as a real reason **why** you shouldn't just be moping around your whole life* (березень 2019). Також *why* може бути питальним словом, яке вказує на причину, напр.: ***Why** was she convicted, and how does the case still resonate a century later?* (9 січня 2023); ***Why** did he do it?* (9 січня 2023).

Отже, ядерними лексичними виразниками семантики причини в англійській та українській мові є дієслова, іменники, прислівники з постійним значенням причини і каузативною функцією. Як бачимо, ядерні англійські виразники причини частково корелюють з українськими. Лексеми *reason deliberately, why* є відповідниками українських *причина, навмисно, чому*. Дієслова *cause, evoke*, хоча і мають у своєму значенні сему причини, однак не є відповідниками українських *спричинити, викликати*, оскільки

мають додаткові семантичні відтінки. Дієслово *cause* вживається на позначення причини, що викликає негативні наслідки. Дієслово *evoke* означає причину, що провокує емоції чи спогади. Специфічним для української мови є прислівник *чомусь*, який не має відповідного прислівника в англійській.

2.2. Ядерні граматичні виразники

Ядерними граматичними виразниками семантики причини вважаємо конструкції, які виражають граматичне значення причини та мають постійну каузативну функцію. Такими є сполучники причини у складнопідрядному реченні з підрядною причини, прийменники причини та безсполучникові речення з причиновими семантико-синтаксичними відношеннями між предикативними частинами. Складнопідрядне речення з підрядною причини є досить продуктивним засобом вираження каузативності в українській мові, оскільки має досить широкий спектр сполучників. Один із прикладів простий причинновий сполучник *бо*, який з'єднує підрядне причини з головною частиною, напр.: *У мене була ненависть, але я не міг її проявити, бо життя залежало від моїх слів* (29 листопада 2022); *А я вважаю, що маю право на таке питання, бо народився в Советському Союзі, ненавидів і мріяв про його розпад* (3 квітня 2023); *Ми на війні, бо захищаємо країну і працюємо для нашого спільного майбутнього* (6 лютого 2023). Окрім сполучника *бо*, семантику причини оформлюють складні сполучники *оскільки*, *адже*. Сполучник *оскільки* може приєднувати підрядну частину до головної, напр.: *Варіантів виїхати з міста було небагато, оскільки евакуаційні колони обстрілювали, а на блокпостах люди проходили фільтрацію* (29 листопада 2022); *Ігнорування дійсності дозволяє пропагандистському апарату заспокоювати населення можливою участю в нових війнах, та, щобільше, забезпечує їхню підтримку, оскільки населення не відчуває ризику* (9 травня 2023); Або приєднувати підрядну частину, напр.: *Ні, оскільки мені вдалося реалізувати себе в тій професії, яка приносить дохід і задоволення* (2 травня 2023). Сполучник *адже* може реалізувати причиннові відношення у

складнопідрядному реченні, напр.: *Росатом» мав вплив і на українську ядерну галузь, **адже** всі українські атомні блоки радянського зразка, тож заточені на російське ядерне паливо (6 березня 2023); У період від 3 до 7 років дуже важливо інтегрувати у суспільство дітей з РАС, адже пізніше шанси значно нижчі (29 листопада 2022). Займенниковий прислівник *тому* може виконувати функцію сполучника і приєднуватися у підрядній частині причини до головної, напр.: *Зараз їх немає, **тому** в хід йдуть приховані інструменти (12 жовтня 2022). Іншими прикладами є складені сполучники причини через *те що*, *тому що*, напр.: **Через те, що** в мене пункт прибуття стояв Севастополь, а не Москва, мене і ще двох чоловіків викликали на допит (29 листопада 2022); Описана ситуація склалася, **тому що** деякі люди, навіть не усвідомивши, спровокували таку реакцію ветерана (4 квітня 2023).**

В англійській мові сполучником, що постійно виражає семантику причини, є *because*. Сполучник *because* має лише каузативну функцію, напр.: *I hope this vial of blood contains answers **because** I have a nagging question - have I managed to dodge Covid? (13 листопада 2023); Some people have never been exposed to the virus **because** they have shunned contact with other people (13 листопада 2023).*

Окрім сполучників причини, досить часто семантика причини виражається прийменниками. Прикладами таких прийменників є *за*, *від* та інші, напр.: *Установлено, що протягом 2015-2016 років очільник ДФС України одержав на свою користь третіх осіб від власника агрохолдингу понад 772 млн грн неправомірної вигоди **за** вчинення дій, пов'язаних із забезпеченням відшкодування ПДВ підконтрольних власнику агрохолдингу юридичним особам у розмірі понад 3.2 млрд грн - йдеться у повідомленні (8 березня 2023). Дідусь моєї подруги був воїном УПА, який відсидів **за** свою діяльність у радянському таборі (7 лютого 2023); Я — військова Збройних Сил України, приєдналася до армії 25 лютого 2022 року **за** власним бажанням (6 лютого 2023); Однак 24 лютого ми прокинулись **від** сирен та вибухів (7 лютого 2023); Акне або вугревий висип з'являється **через** різні причини (6*

квітня 2023); *Найбільше скарг щодо побічних ефектів, зокрема діареї, було через валер'янку (13 квітня 2023).* Складені прийменники також вказують на причину, напр.: *Таке рішення регулятор ухвалив, зважаючи на пропозицію Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку від 8 березня 2023 року (8 березня 2023); Зокрема, до ТОВ «Аерок» позивається «Київоблгаз» у зв'язку з заборгованістю за надання послуг з розподілу природного газу у червні-вересні 2022 року на суму 2,6 млн грн (10 квітня 2023); Схему лікування важливо підібрати залежно від конкретного випадку (13 квітня 2023).*

Іншою групою є складні прийменники, що виражають причину, напр.: *Завдяки цьому вдасться задовольнити додаткову потребу в кадрах, що виникла у період дії карантину, надзвичайної ситуації, надзвичайного або воєнного стану (21 квітня 2023); Найбільш успішні інформаційні кампанії містять у собі елементи правди, і завдяки цьому дезінформація сприймається як реальна (12 жовтня 2022); В МВС стверджують, що внаслідок силових дій постраждали близько 50 співробітників поліції, декілька з них потребували хірургічного втручання та досі перебувають у медичних установах (8 березня 2023); Вторинні прийменники також можуть бути виразниками семантики причини, напр.: Президент Клаус Йоганніс також висловив глибоку стурбованість і занепокоєння з приводу нападів російських військових та запевнив у підтримці євроінтеграційного шляху України (4 січня 2023); Розмова відбулася з причини відставки командувача армії Жуліо Сезара де Арруда (28 січня 2023); На підставі витягу люди зможуть звернутися до Пенсійного фонду, щоб отримати пенсію по втраті годувальника непрацездатним членам сім'ї (2 травня 2023).*

В англійській мові складеними прийменниками, що виражають причину і мають постійну каузативну функцію, є *due to, thanks to, because of*, напр.: *Holga had her uterus removed in 2018 on the advice of her doctor, due to various complications as a result of the Lippes Loop (8 грудня 2022); Thanks to her campaign, consent education will be mandatory in all schools from kindergarten*

*until year 10 from 2023 (6 грудня 2022); Geng He has suffered persecution, surveillance and the break-up of her family, all simply **because of** the man she married (18 листопада 2022); The organisation also runs a female empowerment project for survivors of conflict-related sexual violence and women who, **as a result of** poverty caused by the war, have turned to commercial sex work (6 грудня 2022).*

Отже, ядерними граматичними виразниками семантики причини в англійській та українській мовах є сполучники причини в складнопідрядних реченнях причини та прийменники причини. Ядерні граматичні виразники української частково корелюють з ядерними граматичними виразниками англійської. Прийменники *через, внаслідок, завдяки* мають англійські відповідники *because of, as a result of, thanks to*. Особливістю граматичного ядра каузативності української мови є широкий спектр сполучників причини *бо, оскільки, адже, тому, через те що, тому що*. В англійській мові ядерним сполучником причини є лише *because*. Іншою відмінністю ядра граматичних виразників української від англійської є прості прийменники і вторинні прийменники, які утворилися внаслідок злиття простих прийменників з іменниками як з *приводу, на підставі* та інші.

2.3. Периферійні лексичні виразники семантики причини

Периферійними виразниками семантики причини є лексеми, що не виконують постійної каузативної функції, значення причини для них не є єдиним та основним. Прикладами таких виразників є іменники, дієслова, дієприкметники та дієприслівники. Наприклад, у реченні *Ключова **проблема** полягає в тому, що люди настільки заклопотані своїми проблемами, що забувають про це думати* (4 квітня 2023). У цьому прикладі семантику причини має лексема *проблема*, однак це значення проявляється лише у деяких контекстах. Іншими прикладами є слова *мотивація, походження, джерело*, напр.: *Журналіст та фотограф видання «Грати» Стас Юрченко поговорив з лідером «Гонору» Сергієм Філімоновим про вплив війни, **мотивацію** бути на передовій та підготовку до бойових дій* (29 вересня

2023); Уорнер заявив, що США «все ще не мають багато інформації», однак на даний момент немає жодних ознак того, що **джерелом** атаки були українці (4 травня 2023); Крім мілітаристичного заспокоєння суспільства, яке постійно перебуває у стані війни, для Росії перемога у Другій світовій війні стала головним **джерелом** гордості, оскільки немає інших досягнень, якими можна було б пишатись (9 травня 2023); Нам потрібно зрозуміти **походження** COVID-19, щоб краще запобігти майбутнім пандеміям (21 березня 2023). Якщо слова мотивація, походження та джерело передбачають у своїй семантиці вказівку на причину, то лексеми на зразок *вигода* та *мета* можуть означати причину лише залежно від контексту, напр.: *В цьому є прихована **вигода** — такі люди вважають себе кращими за інших тільки тому, що належать до певної групи; Це мало певну **мету** — жінка мала бути рівноправною трудівницею і будівницею комунізму* (8 березня 2023). Лексема *продукт* також може виражати причинно-наслідкові відношення, вказуючи на наслідок, напр.: *Політичні нації, як і будь-які спільноти людей, є **продуктами** суспільної уяви, що осідають в наративах* (3 квітня 2023). Дієслова *змушувати*, *керувати*, *наказувати* мають спонукальну модальність, і тому містять у своєму значенні вказівку на причину, напр.: *Децентралізація, у значенні перерозподілу повноважень і ресурсів від центрального управління, **змушує** громадян практикувати відповідальність* (12 травня 2023); *Дивувався і намагався зрозуміти, що **керує** їхньою непохитністю* (11 вересня 2023); *Саме він наказав представникам так званих «виборчих комітетів» обходити будинки місцевих і **змушувати** їх голосувати*. Іншими виразниками каузативності є дієприкметники і дієприслівники зі значенням причини. Незважаючи на те, що вони походять від дієслів, які вказують на причиновість, такі лексеми не мають первинну семантику каузативності. У дієприкметників на первинне значення ознаки накладається причиновість, напр.: *Широкий діапазон цін **зумовлений** відсутністю інформації щодо точної кількості ракет кожного типу, використаних для ударів по Україні* (10 жовтня 2022); *Він додав, що має*

звернути безпрецедентну увагу на продовольчу кризу, **спричинену** війною (26 листопада 2022). У дієприслівниках значення причини накладається на значення результату, напр.: *Російські військові влучили у перший енергоблок станції, **спричинивши** пожежу на території* (21 січня 2023).

В англійській мові такими виразниками можуть бути іменники та дієслова. Наприклад, іменник *evidence* містить у своїй семантиці сему причиновості (причина для певних висновків): *The lawyer argued there was no **evidence** the yacht represented the proceeds of crime, and claimed it actually belonged to a different billionaire Russian oligarch* (11 листопада 2022). Іншим прикладом є лексема *motive*, що вказує на підставу для певних дій, напр.: *They said Zsuzsova had no **motive** to order the killings on her own, and it had been proved that she was working directly for the businessman* (19 травня 2023). Дієсловами, що можуть виражати причинові відношення, є лексеми *force, allow, raise, drive*. Лексеми *force, drive* мають спонукальну модальність, що може поєднуватися з причиновістю, напр.: *The authorities **forced** the couple to move, and then they had trouble finding a school willing to accept Grace* (18 листопада 2022); Трапляються випадки вживання *force* як participle II, напр.: *The authorities **forced** the couple to move, and then they had trouble finding a school willing to accept Grace* (18 листопада 2022); *Flores says her activism is **driven** by the fear of dying without finding out what happened to her children, victims of forced disappearances in Mexico* (6 грудня 2022); Іншим прикладом є дієслово *allow*; Дієслово *allow* вказує на можливість, що призводить до певної дії, напр.: *The group approached a gate, let two of the dogs off their leads and **allowed** them to enter the garden, police said* (9 травня 2023).

Іншим периферійним засобом вираження семантики причини можна вважати лексеми, що виражають наслідкові відношення, оскільки вони виражають вказують на причину та мають постійну каузативну функцію, однак вона не є для них єдиною та основною. Такими лексемами є дієслова, іменники, дієприслівники, напр.: «Підгодовування» бактерій в організмі антибіотиками без потреби може **призвести** до того, що в один момент

можна з подивом дізнатись, що більшість АБ безсилі проти пневмонії. Зокрема, працівників примушували підписувати нові договори з компанією, а в разі відмови не допускали до робочих місць — це **призвело** до нестачі кваліфікованих кадрів (6 березня 2023); Проте анонс фінансової реформи погіршив ситуацію на британському ринку, зокрема, **призвівши** до зниження курсу фунту стерлінгів (18 жовтня 2023); У Київській міській військовій адміністрації повідомили, що, за попередньою інформацією, спалах над Києвом є **результатом** падіння на Землю космічного супутника NASA (20 квітня 2023); Ідея про перемогу належить лише росіянам та російському народу і не є **результатом** зусиль інших країн або республік (9 травня 2023); Області, які потерпатимуть від відключень, ніхто не обирав — це **наслідок** руйнувань енергетичної інфраструктури після атак ракет та дронів — зазначили у компанії (7 листопада 2022); Тварини лякаються гучних звуків, втрачають контроль, губляться, зазнають фізичних та психологічних травм, **наслідки** яких в подальшому житті складно виправити (19 квітня 2023).

В англійській мові лексемами, що виражають наслідкові відношення є іменники та дієслова. Іменники *effect* та *result* виражають наслідки, спричинені чимось, напр.: *They are probably the **result** of catching other common cold coronaviruses, which are closely related to the Covid virus* (13 листопада 2023); *I was buoyed up with the hope of the 'light bulb' and I used a lot - big pieces too - not powdered - and it had no **effect** - I quite expected to be able to send you that cable - but no - nothing has happened from it* (9 січня 2023). Дієсловами, що мають причинно-наслідкову семантику, є *result*, *led*, тощо: *Most probably aren't right, they may have been infected and it just didn't **result** in any symptoms, Dr Lindsay Broadbent, a virologist at the University of Surrey, tells me* (13 листопада 2023); *But Russia's war had **led** to a "boom of information" provided by co-operative foreign countries, including those which "historically have been viewed as opaque" - places where company ownership is hard to investigate, Mr Adams said* (11 листопада 2022); *It **led** to a seven-week legal*

wrangle, as appeals against the warrant worked their way up to Fiji's supreme court (11 листопада 2022).

Отже, периферійними лексичними засобами, що виражають семантику причини, є іменники, дієслова, дієприкметники та дієслова в українській мові, в англійській – іменники та дієслова. Значення причини для таких слів є додатковим та реалізується лише у певному контексті. Спільними для периферії причини англійської та української є лексеми, що виражають наслідкові відношення, такі як *наслідок / result, призвести / led to*. Окрім цього, дієслова зі спонукальною модальністю *змушувати / force, керувати / drive*. Специфічними виразниками для української є дієприкметники та дієприслівники, похідні від ядерних дієслів на позначення причини *обумовлений, спричинений, спричинивши*.

2.4. Периферійні граматичні засоби вираження причини

2.4.1. Вираження причини у безсполучниковому складному реченні

Одним із основних периферійних граматичних виразників семантики причини є безсполучникове складне речення причини. Воно не має формальних виразників, які вказували б на причину, однак його частини перебувають у причинно-наслідкових відношеннях. У таких випадках частина, що вказує на причину може стояти у препозиції щодо наслідку, напр.: *Корній зацікавився [причина], ми надіслали матеріали [наслідок], і вже в травні 2021 року, ще до відновлення історичної назви, у нас в селищі проходили зйомки фільму про німецьку монолітську спадщину, - розповідає активістка* (26 листопада 2022); В інших випадках речення, що виражає причину стоїть у постпозиції щодо речення, яке виражає наслідок, напр.: *Однак через півстоліття цього вже не буде [наслідок] - 28 серпня 1941 року радянська влада ухвалила закон щодо переселення німців, які проживали в районах Поволжя [причина]* (26 листопада 2022); *Окрім цього хлопець боявся виходити на вулицю [наслідок] - тиснуло відчуття страху й несвободи [причина]* (29 листопада 2022); В англійській мові безсполучникові речення

також можуть виражати причину у препозиції, напр.: *But research, including a study in Switzerland, suggests having had the virus and the vaccine* [причина] - *known as hybrid immunity - gives the strongest immune response* [наслідок] (13 листопада 2023); *I survived something so dramatic* [причина] - *I wasn't supposed to live* [наслідок] (березень 2019) та у постпозиції: *You're wrong* [наслідок] - *you have actually been infected, but never realized* [причина] (13 листопада 2023); *They're so expressive* [наслідок], *they're sort of her other self poured on the page* [причина] (9 січня 2023).

Отже, в українській та англійських мовах безсполучникове складне речення може виражати причиново-наслідкові зв'язки. Особливістю цього засобу є те, що причиново-наслідкові відношення виражені імпліцитно. У таких конструкціях одна частина речення позначає причину, інша – наслідок.

2.4.2. Вираження причини прийменниками

Одним із периферійних граматичних виразників є прийменник, для якого каузативна функція не є основною. Наприклад, прийменник *заради* може виражати синкретичні відношення причини й мети: *Скажімо 1634 року київський митрополит Петро Могила віродив Софійський собор заради тягlosti культури та створення «платформи» єднання громади* (12 травня 2023). Прийменник *після* зазвичай позначає темпоральні відношення, однак інколи може вказувати на причину: *Випадіння волосся також може бути тимчасовим, наприклад, після пологів, сильного стресу або перенесеного вірусного захворювання* (20 квітня 2023). Прийменник *з* може позначати синкретичні відношення часу і мети, напр.: *З розвалом СРСР політика щодо українців дещо змінилась (утворилась російська «демократична» держава, еге ж?)* (7 лютого 2023).

Вторинні прийменники *на фоні*, *на основі*, *на тлі*, окрім порівняльних, також можуть виражати причинні відношення, напр.: *На основі попередньої експертизи ми вважаємо, що відео може бути автентичним, - повідомила вона, цитує видання* (8 березня 2023); *Протести в Грузії виникли на фоні*

прийняття у першому читанні законопроекту «Про прозорість іноземного впливу» (28 березня 2023); Теракт відбувся **на фоні** нагнітання щодо нападу з Білорусі (12 жовтня 2023); **На фоні** цього Росія почала ще одну інформаційно-психологічну операцію — дискредитація влади (12 жовтня 2022); **На тлі** цих теоретичних розважань постає конкретне практичне питання про так званих «хороших росіян», які не підтримують злочинної політики Путіна, виступають проти війни, яку Росія розв'язала проти України, та мріють про демократичні зміни в своїй країні (3 квітня 2023).

В англійській мові поліфункційні прийменники *for, of, from, by, at, with, under* та інші можуть виражати каузативні відношення, напр.: *These included followers of the banned spiritual movement, Falun Gong, Chinese Christians accused of unauthorised preaching, and people fighting land seizures by local officials* (18 листопада 2022); *After his arrest, he spent the next few years either in jail – accused of inciting subversion – or under house arrest* (18 листопада 2022); *Grace has had hospital treatment for mental health issues* (18 листопада 2022); *At COP27 she criticized wealthy nations for failing to tackle the climate crisis, warning there could be a billion climate refugees by 2050 if no action is taken* (6 грудня 2022); Також прийменник *for* може виражати синкретичні відношення причини і мети, напр.: *I seal the blood in a vial and post it to a research laboratory for analysis of the mixture of antibodies it contains* (13 листопада 2023); *Hours later, armed with this new information, FBI agents applied to a US judge for a warrant to seize the boat* (11 листопада 2022); Однією із функцій прийменників *from, with* є вказівка на причинні відношення, напр.: *She worries that the Chinese authorities might announce that her husband has died from the disease, a natural death that absolves them of any responsibility* (18 листопада 2022); *His sister, in whose house he was first detained, subsequently suffered from depression and took her own life two years ago* (18 листопада 2022); *With her children settled, she has turned her attention back to her husband, whose plight has gradually faded from public consciousness, both in China and abroad* (18 листопада 2022); *With Freddy often away, the lovers wrote to one other*

frequently in letters Edith instructed must be destroyed after reading (9 січня 2023); Рідше використовують прийменники *at, by, through, about* для вказівки на причину, напр.: *Their account was that, desperate **at** being unable to marry, Haven’s parents decided together to detonate the bomb* (березень 2019); *First Minister Mark Drakeford – whose Cardiff West constituency includes Ely – said he was “very concerned” **by** the “upsetting reports”* (24 травня 2023); *Yesterday I met a woman who had lost three husbands and not **through** the war, two were drowned and one committed suicide, and some people I know can’t lose one* (9 січня 2023); *The European Clubs’ Association (ECA) said it was “concerned **about** the volume of alerts from our member clubs” on national sides calling up players for international duty outside the mandatory release windows* (27 квітня 2023); Окрім локативних відношень, прийменники *under, in*, можуть виражати і причинні, напр.: *And yet, **under** UK law, vessels can be detained simply for being owned or operated by somebody connected with Russia* (11 листопада 2022); *She is now living in Germany and, **in** solidarity with the women of Afghanistan, she burnt her headscarf, a move that was seen as controversial by many Afghan women* (6 грудня 2022); Складений прийменник *according to* вказує на джерело, однак може мати відтінок причини, напр.: ***According to** US court documents, investigators unearthed evidence, which, they say, proves Mr Kerimov has owned the boat since August 2021 – three years after he was first sanctioned by the US Treasury* (11 листопада 2022); *It dropped anchor off the likes of Monaco, Marseilles and Montenegro, **according to** analysis for the BBC by Spire Global, a data and analytics provider* (11 листопада 2022).

Отже, периферійним граматичним засобом вираження семантики причини в англійській та українській мовах є прийменник, для якого каузативна функція не є основною. Периферію англійської мови становлять поліфункційні прийменники, однією з функцій яких є каузативна *for, from, by about, with* тощо, прийменники, що виражають синкретичні відношення причини *according to*. Периферію української мови становлять прийменники, на функцію яких накладається каузативна *заради, після, з, на фоні, на тлі*

тощо. Спільними для української та англійської мови є прийменники, які поєднують причинові відношення з відношеннями мети *заради / for*.

2.4.3. Вираження причини в складносурядних реченнях

Складносурядні речення є іншим виразником каузативності, в якому причинно-наслідковий зв'язок виражений імпліцитно. Найчастіше для цього використовуються єднальні сполучники, напр.: *Ми роздобули бензин, я знав, що сусід займається перевезеннями* [причина], *і вмовив його виїхати разом* [наслідок] (29 листопада 2022); *Місяць прожили у друзів, місто вже було окуповане* [причина], *і там розпочалась примусова мобілізація* [наслідок] (29 листопада 2022); *Я щиро вірила, що повномасштабний наступ змінить ситуацію* [причина], *і світ оголосить бойкот росіянам* [наслідок] (7 лютого 2023); *Повторюйте брехню досить часто* [причина], *і вона стане правдою* [наслідок] (12 жовтня 2022). Трапляються випадки, де речення, що виражає причину, поєднується із наслідковим реченням за допомогою складеного протиставного сполучника *а тому*, напр.: *Ми хочемо бути чесними з нашими читачами* [причина], *а тому вважаємо за потрібне показувати як помилки, так і їх виправлення* [наслідок] (13 грудня 2023). Інколи причиново-наслідкові відношення можуть виражатися реченнями мішаного типу (сурядно-підрядне) з єднальними зв'язком. Таким прикладом може бути сурядне з підрядним часу, напр.: *Коли вже був цей вибух* [причина], *і завалилися сходи укриття* [наслідок], *то дітей виводили через інший вхід до стадіону, якомога далі від корпусів* (16 квітня 2023).

В англійській мові складносурядні речення також можуть виражати причинно-наслідкові відношення. Здебільшого вони поєднуються за допомогою єднального сполучника *and*, напр.: *They misjudged the height of the game* [причина] *and the top of it struck a tunnel* [наслідок] (березень 2019). *Haven's grandparents had explained they were too poor to care for her* [причина], *and wanted Pam and Randy to take her into a shelter they had opened for disabled children in Vietnam* [наслідок] (березень 2019). Інколи такі речення можуть

повідомляти про неочікуваний наслідок, напр.: *We found one person that we just could not infect, we were sticking bucketloads of virus on these cells [причина] **and** there was no infection [наслідок], she tells me* (13 листопада 2023); *His cabin on his ship, the Morea, was searched [причина] **and** more letters were discovered [наслідок] locked in a box, including those that mentioned Edith's apparent desire for Percy to be out of the picture* (9 січня 2023).

Отже, складносурядні речення є граматичним периферійним виразником семантики причини в українській та англійській мовах, в якому причиново-наслідкові відношення виражені імпліцитно. Здебільшого речення, що виражають причину, і речення, які виражають наслідок, поєднуються за допомогою єднального сполучника *i* в обох мовах, в українській трапляються випадки вживання сполучника *a* у значенні єднального *i*. В українській мові трапляються випадки речення мішаного типу, які мають сурядно-підрядний зв'язок.

2.4.4. Інші периферійні засоби вираження причини

В англійській мові сполучники *so*, *as*, *since* мають декілька функцій, однією з яких є каузативна в складнопідрядному реченні причини, напр.: *It cannot learn or "remember" infections, so each time is like the first time* (13 листопада 2023); *A mutation in a section of their genetic code - called CCR5 - changes the locks on our body's cells so HIV can't get inside* (13 листопада 2023); *The virus has swept the world since it emerged in China nearly three years ago* (13 листопада 2023). Сполучник *as* може реалізовувати причиннові відношення у складнопідрядних реченнях (complex), напр.: *As missiles rained down on Ukraine in the early days of the war, US prosecutor Andrew Adams was sitting in his New York office with a list of Kremlin-connected billionaires and their luxury assets* (11 листопада 2022); *Knowing how many activists are jailed in China is difficult, as Beijing does not even admit to having any political prisoners* (18 листопада 2022); Або у реченнях мішаного типу (complex-compound), напр.: *She said Ms Mitchell told her she "may have rolled on to him", but at the inquest*

Ms Mitchell said this could not have happened as he was sleeping on her wrist (27 квітня 2023).

Порівняльні конструкції є ще одним засобом, що може мати додатковий семантичний відтінок причини. Такі конструкції можуть вказувати на причину, зберігаючи порівняльні відношення, напр.: *В українському МЗС додали, що як держава, яка прагне здобути членство в Європейському Союзі, Грузія має неухильно гарантувати громадянам їхні основоположні права та свободи, зокрема право на мирний протест* (8 березня 2023); *Іван Михайлов додає, що ведмідь як символ природи характерний для всіх європейських культур* (27 березня 2023); Або на наслідок, коли стоять постпозиції щодо підрядно-означальної частини, напр.: *Одного вечора вийшли на прогулянку і побачили будинок, який виглядав так, наче його обстріляли: без даху, вікна пошкоджені* (29 листопада 2022).

В англійській мові такі конструкції, окрім значення порівняння, також можуть мати семантичний відтінок причини. Зазвичай вони приєднуються до основної частини за допомогою сполучника *as* і можуть стояти у препозиції щодо основної частини, напр.: *As a newly married young woman she would have been expected to settle into domestic life and motherhood, but Edith had other ideas* (9 січня 2023); *As the eldest, Edith would help her mother look after her sister and three brothers* (9 січня 2023); В інших випадках у постпозиції, напр.: *Mr Hollands had previously sent thousands of the negatives he had rescued to publishing company Mirrormix where they were digitised and made available to view as part of the Coventry Digital initiative* (23 березня 2023). Трапляються випадки порівняльних конструкцій, що виражені за допомогою складеного сполучника *such as* напр.: *Set against such a powerful force as the Chinese poom* (2022). Схожими граматичними засобами є іменні конструкції, що вживаються без порівняльного сполучника напр.: *An excellent dancer, she enjoyed nights out at London's finest hotels and dance halls - places not intended for people of her social standing - and evenings were often spent with friends at West End theatres, cinemas and restaurants* (9 січня 2023); *The public came to*

admire Freddy and intensely dislike Edith, a siren who had seduced a young man and thus set in motion a chain reaction that resulted in one man's death and the certain execution of a 'lad'," Prof Weis says (9 січня 2023).

Дієприкметникові / дієприслівникові конструкції є іншим граматичним засобом, що може мати додатковий відтінок семантики причини. У таких конструкціях семантика причини може виявлятися лише у певному контексті напр.: *Блокуючи експорт українського зерна й олії* [причина], *Росія прирікає на голод величезну кількість людей у світ* [наслідок](3 квітня 2023); *Деякі гени відповідають за чутливість волосяних фолікулів до гормону дигідротестостерону та пов'язані з облісінням* (20 квітня 2023). Схожими виразниками в англійській мові є participle I та participle II. Participle I може позначати причину, наслідок якої виражений іншою частиною речення напр.: *It was difficult to see properly in the dark, but fearing it could be someone connected to the Chinese authorities* [причина] *she grabbed the handgun she keeps in the house and fired a warning shot* [наслідок] (18 листопада 2022); *Unwilling to be bound by the conventions of the time* [причина], *Edith was not an ordinary wife* [наслідок] (9 січня 2023). В іншому випадку може вказувати на наслідок, спричинений ситуацією, репрезентованою в іншій частині речення напр.: *During the argument she was thrown across the room by Percy* [причина], *leaving her badly bruised* [наслідок] (9 січня 2023). Також, окрім причиново-наслідкових відношень, такі конструкції можуть додатково вказувати на послідовність дій напр.: *Widespread protests erupted in Iran this year* [наслідок], *following the death of Mahsa Amini* [причина], *a 22-year-old Kurdish woman arrested by morality police in Tehran on 13 September for allegedly violating Iran's strict rules requiring women to cover their hair with a hijab, or headscarf* (6 грудня 2022); Або вказувати на спосіб дії, напр.: *Maryna Viazovska won the award for her work on a 400-year-old puzzle* [наслідок], *solving the problem of how to pack spheres in the most efficient way into a space with eight dimensions* [причина] (6 грудня 2022). Конструкції з Participle II також можуть виражати додаткові причиново-наслідкові відношення. Вони

можуть стояти всередині, розділяючи основне речення, напр.: *Hundreds more photographic images, saved from being dumped at a tip* [причина], *have been unearthed and handed over to a city archive* [наслідок] (23 березня 2023); В іншому випадку бути у препозиції щодо основного речення, напр.: *The horror of having them read out in court* [причина], *that's what kills me* [наслідок] - *those private, intimate words and the public gallery behaving like crazed lunatics listening to this private, private stuff - it's like trying to torture someone, I think, says Ms Thompson* (9 січня 2023). Рідше трапляються схожі конструкції з прикметником, напр.: *Unable to pay for treatment themselves* [причина], *they had to rely on donations from other patients' families to help pay for her care* [наслідок] (березень 2019).

Отже, порівняльні, дієприслівникові та дієприкметникові конструкції є спільними граматичними засобами вираження семантики причини для української та англійської мов. У таких випадках значення причиновості є додатковим і залежним від контексту, його виражає вся конструкція. Специфічними для англійської мови периферійними граматичними виразниками є сполучники *so, as, since*, які можуть виконувати різні функції, однією з яких є каузативна.

2.4.5 Специфічні для англійської мови периферійні виразники причинової семантики

В англійській мові відтінок значення причини можуть мати інфінітив, пасив та *relative clauses*. Інфінітив виражає мету і може мати відтінок значення причини, напр.: *This has been used to cure some people of HIV and similar mutations have been shown to lock coronavirus out of people's cells* (13 листопада 2023); *Geng He would sometimes be able to telephone her husband to see how he was doing* (18 листопада 2022); *Prof Mala Maini, a professor of viral immunology, invites me into her laboratory at University College London to explore the results* (13 листопада 2023); *"We're joining with European allies to find and seize their yachts, their luxury apartments, their private jets," President*

Biden announced on 1 March (11 листопада 2022). Також може бути частиною складного речення, яке виражає і наслідкові відношення, напр.: *In August, to mark the fifth anniversary of his disappearance, she projected an image of Gao Zhisheng's face onto the outside of the Chinese consulate in Los Angeles, and in September* [причина], *she unveiled a sculpture of his face made with more than 7,000 empty bullet shells* [наслідок] (18 листопада 2022). Інколи сам виражає наслідок, про причину якого повідомляється в іншій частині речення: *She quickly rose within the ranks to become the firm's chief buyer* (9 січня 2023).

Значення причини можуть виражати і пасивні конструкції. В таких випадках у пасивному стані вживаються перехідні дієслова, які позначають наслідок, а позицію суб'єкта посідає одиниця на позначення дії або явища, які виражають причину, напр.: *Rob was still deeply affected* [наслідок] *by a fatal accident* [причина] *he had been involved in with his brother Terry in 2000* (березень 2019); *As the prolific novelist and screenwriter Edgar Wallace put it: If ever in the history of this country a woman was hanged* [наслідок] *by the sheer prejudice* [причина] *of the uninformed public, and without the slightest modicum of evidence to justify the hanging, that woman was Edith Thompson* (9 січня 2023).

Речення з *relative clauses* також можуть виражати причиново-наслідкові відношення. Такі конструкції зазвичай поєднуються з основною частиною речення за допомогою сполучника *that*, та окрім атрибутивності, виражають причиново-наслідкові відношення, напр.: *The coroner was told she felt "quite upset"* [наслідок] *that she was "ignored" by staff* [причина] *but an investigation by the practice found there was no information about the visit* (27 квітня 2023); *Naja, who works as a trauma therapist, says the fact that the experience of having the coil inserted was for some people a harrowing one* [причина], *coupled with the absence of basic information, meant that many women like her had blocked the experience from memory* [наслідок] (8 грудня 2022); *Orkney MSP Liam McArthur said there were also important questions for the Maritime and Coastguard Agency to answer* [наслідок] *over the fact that it had recently inspected and certified the Pentalina as fit for service* [причина] (30 квітня

2023). Інколи підрядну частину може приєднувати сполучник *whose*, напр.: *Answers are required too from the Scottish government **whose failure to procure new ferries in a timely fashion** [причина] *has left services both in the north and on the west coast extremely vulnerable* [наслідок] (30 квітня 2023).*

Отже, для англійської мови специфічними граматичними периферійними виразниками семантики причини є інфінітив, пасив та *relative clauses*. Інфінітив позначає синкретичні відношення мети і причини, пасив вказує на суб'єкта, що є причиною дії або стану, про які повідомляється в попередній частині речення. *Relative clauses* поєднують атрибутивні відношення з причиновими.

2.4.6. Причинно-наслідкові відношення в складнопідрядних реченнях інших типів

Окрім складнопідрядного речення причини, причинно-наслідкові відношення можуть виражати й інші типи складнопідрядних конструкцій. Одним із таких прикладів є складнопідрядне умови. Такі речення можуть виражати синкретичні умовно-наслідкові та причиноао-наслідкові відношення, напр.: *Якщо факти порушення мовного захисту підтвердять [умова / причина], то керівництву загрожуватимуть адміністративна відповідальність та додаткові перевірки [наслідок]* (18 травня 2023); *Якщо уповноважений підтвердить систематичні порушення мовного законодавства [умова / причина], то керівників притягнуть до адміністративної відповідальності [наслідок], а заклад додатково перевірять на дотримання умов ліцензії на здійснення освітньої діяльності* (18 травня 2023). Тобто, частина речення, яка повідомляє про умову, є і причиною наслідку, про якій йдеться у другій частині. В англійській мові складнопідрядні умови також можуть виражати синкретичні причинно-наслідкові відношення, напр.: *If they find a contaminated cell [умова / причина], they kill it [наслідок]* (13 листопада 2023). *If anti-N antibodies were in my blood that would mean I'd been infected with Covid* (13 листопада 2023).

Іншим прикладом можуть бути складнопідрядні речення з підрядним часу. Такі речення виражають синкретичні темпоральні, умовно-наслідкові, причинно-наслідкові відношення, напр.: *Ми повинні добиватися покращення умов їхнього утримання, протидіяти насильству в полоні, що складно [наслідок], коли ворог грає не за правилами [час/ умова / причина]* (8 березня 2023); Або виражають синкретичні темпоральні й причинно-наслідкові відношення, напр.: *Країна відчула значне зменшення ракетних обстрілів [наслідок], коли росіяни почали економити крилаті ракети [час / причина]* (4 жовтня 2022).

В англійській мові складнопідрядні речення з підрядним часу також можуть виражати причинно-наслідкові відношення, напр.: *When tanks rolled into Ukraine in February [час / причина], oligarchs faced renewed scrutiny [наслідок]* (11 листопада 2022); *When Haven's mother discovered this [час / причина], she is reported to have threatened to leave him and he decided to end all their lives [наслідок]* (березень 2019). Трапляються і випадки, де темпоральні відношеннями поєднуються з умовно-наслідковими і причинно-наслідковими, напр.: *So **when** you add another child [час / умова / причина], it just means we have a whole lot more love to share with each other [наслідок]* (березень 2019). Підрядна частина у таких реченнях може приєднуватися до основної і за допомогою сполучника *once*, напр.: ***Once** her schooling was complete [час / причина], the ambitious and intelligent young woman headed into the City for work, joining wholesale milliners Carlton & Prior [наслідок]* (9 січня 2023). Сполучник *after* додатково вказує на послідовність подій у таких реченнях: ***After** failing to win her party's nomination to be mayor of El Alto [час / причина], the country's second-largest city, she stood against their candidate and won with 69% of the vote [наслідок]* (6 грудня 2022); *On Tuesday night, 24 hours **after** the trouble began [час / причина], dozens of young people gathered near hundreds of floral tributes on Snowden Road [наслідок]* (24 травня 2023).

Складнопідрядні речення з підрядним способу дії й ступеня також можуть додатково виражати причинно-наслідкові відношення. Підрядна частина такого речення вказує на міру та виражає синкретичні умовні та причинові відношення, друга частина повідомляє про наслідок, напр.: *Що слабше розвинений та регульований ринок [ступінь / умова / причина], то більше шансів, що культурну цінність диктуватиме не те, наскільки ця річ є об'єктивно цінною, а те, за скільки її хочуть продати [наслідок]* (30 жовтня 2023); *Чим більше ми боїмось це робити [ступінь / умова / причина], тим більше заборонять робити це наступного разу [наслідок]* (11 вересня 2022); *Чим менше ветеранів залишається [ступінь / умова / причина], тим більш гротескно виглядає «побєдоносний» карнавал [наслідок]* (9 травня 2023). Такі речення можуть і не виражати додатково умовні відношення, напр.: *І коли приїхав у Болгарію, було навіть якось не комфортно без вибухів [наслідок], настільки звук до них [ступінь / причина]* (29 листопада 2023).

В англійській мові такі речення також можуть виражати причинно-наслідковий зв'язок і поєднуються за допомогою сполучника *so that*, напр.: *Geng He and her husband had already agreed that they should try to escape, but the departure was so hurried [міра / причина] that they left without telling him [наслідок]* (18 листопада 2022). Також такі речення можуть вказувати на спосіб дії та додатково на мету, напр.: *In a corridor at Ilford police station, detectives arranged it so that Edith and Freddy would set eyes on one other [спосіб дії / мета / причина], in the hope she would incriminate herself [наслідок]* (9 січня 2023).

Причиново-наслідкові відношення можуть виражати і речення з підрядним мети. У таких реченнях підрядне мети може мати додатковий семантичний відтінок причини, а інша частина виражає наслідок, напр.: *Були дні, коли не виходили з віртуальної кімнати [наслідок], аби швидко отримувати відповіді [мета / причина]* (7 грудня 2023); *Росіяни засипали переправу до острова піском [наслідок], щоб використовувати*

природоохоронні території національного парку [мета / причина] (19 травня 2023).

Отже, складнопідрядні речення умови, часу, способу й ступеня дії й мети можуть виражати синкретичні причиново-наслідкові відношення в українській та англійській мовах. В таких реченнях підрядна частина реалізує як і основне значення, так і додаткові, одним із яких є причинове, а головна частина вказує на наслідок.

2.6. Змішані типи. Лексико-граматичні засоби вираження причини

Для вираження каузативності використовують інколи й аналітичні засоби. У таких випадках на причину вказують і лексема, і граматичний засіб. Наприклад, це можуть бути дієслівно-прийменникові фрази з підрядним зв'язком керування. Такими дієслівними комплексами можуть бути *пов'язувати з, впливати на, свідчити про, походити від* тощо, напр.: *Такий стрибок **пов'язують з** економічною стабілізацією медіа та зменшенням впливу олігархів (3 травня 2023); Ці припущення **не впливають на** поточне розслідування, яке ґрунтується на фактах та інформації, отриманій в результаті аналізів, розслідування місця злочину та співпраці з владою Швеції та інших країн, — говорить прокурор Матс Лյонгквіст, який веде справу (6 квітня 2023); Хоча в документі не вказано, як уряд США отримав деталі обговорень, частина інформації, що міститься в нещодавно оприлюднених документах, схоже, **походить від** радіолокаційної розвідки, яка за допомогою технічних засобів перехоплює повідомлення (11 квітня 2023); Ця оцінка **базується на** кількості звернень від родичів викрадених, які отримав Уповноважений; Видання RMF24 пише, що на об'єкті є напис російською мовою, що може **свідчити про** радянське виробництво цієї ракети (27 квітня 2023).*

В англійській мові також є подібні конструкції, у яких дієслова поєднується з прийменником. Прикладами таких дієслів є *come, arouse*, напр.:

It comes after a series of serious injuries to leading women's players, including England's Leah Williamson (27 квітня 2023); The complications that arose from the Lippes Loop being fitted in girls and young women ranged from severe bleeding, to infection, persistent pain and infertility (8 грудня 2022). Іншим прикладом є фразове дієслово, яке вживається з конкретним прийменником постійно, напр.: *Manchester United manager Marc Skinner says mental stress contributes to injuries (27 квітня 2023).*

Отже, на причину в англійській та українській мовах можуть вказувати засоби мішаного типу, тобто лексико-граматичні. У таких конструкціях семантика причини виражається за допомогою поєднання дієслова та прийменника.

2.7. Текстуальні засоби вираження семантики причини

Семантика причини може виражатися і поза межами речення. В англійському мовознавстві це називають юкстапозиція. Однак, в українському мовознавстві цим терміном позначають словоскладання як спосіб творення неологізмів [6, с. 14]. Тому ми пропонуємо вживати термін текстуальні засоби на позначення виразників каузації поза межами речення. Речення, що мають семантику причини, поєднуються причиново-наслідковим зв'язком, що є імпліцитно вираженим. В таких випадках речення, що позначає причину може стояти у препозиції щодо наслідку, напр.: *29 липня російський касетний снаряд влучив у зупинку в Миколаєві [причина]. П'ятеро людей загинуло [наслідок] (12 жовтня 2022).* Сполучник може додатково виражати послідовність подій напр.: *After years of pain, Naja had her coil removed at the age of 17 [причина]. She finally managed to have one child at the age of 35 after several years of trying to conceive (8 грудня 2022) [наслідок]; Соцмережі дали можливість реагувати на події вкрай швидко, зазначаючи свою позицію [причина]. І ми цим користуємось [наслідок] (12 липня 2022).* Або додаткове значення може виражатися за допомогою прислівника, напр.: *Але тут раптом з'являється безпілотник, здатний пролетіти зі сходу на захід й*

знищити кількаповерхову будівлю [причина]. **Тепер** російська пропаганда постійно робить на цьому наголос, намагаючись створити видимість, що росіяни отримали суттєву перевагу [наслідок] (4 жовтня 2022). На причиново-наслідковий зв'язок між реченнями можуть вказувати різні маркери причини, серед яких прийменники, напр.: *Мер Тернополя з 2021 та протягом 2022 року преміював себе в максимальному розмірі та надавав собі допомогу на оздоровлення, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань також у максимальних гранично допустимих обсягах, - йдеться у повідомленні [причина]. З огляду на це НАЗК склало адміністративний протокол з конфлікту інтересів щодо Сергія Надала [наслідок] (4 квітня 2023). В інших випадках маркери вказують на наслідок, напр.: *Армія – це зріз суспільства, і чим більше до неї приєднується свідомих людей – тим ближча перемона [причина]. Тому тричі подумайте перед тим, як з української армії робити виправну інстанцію [наслідок] (6 лютого 2023); Росія прагне вести тривалу гру і вкладає величезні ресурси у речі, які можуть не давати плодів роками [причина]. Зрештою нагромадження цих операцій протягом тривалого часу дасть потрібний результат [наслідок] (12 жовтня 2022); Довгий час вигадували схему, як показувати нашу роботу і результат світової допомоги в Україні, адже раніше збирали 200 тисяч доларів за рік; з 24 лютого вже назбирали 65 мільйонів доларів [причина]. **Відповідно**, треба було обережно вирішувати, як розподілити гроші [наслідок] (7 грудня 2023).**

Також речення, що виражає причину, може стояти у постпозиції щодо речення, що виражає наслідок, напр.: *Резонансу набули події, пов'язані з річницями смерті (1911-й - 50-та річниця поета) та народження Тараса Шевченка (1914-й - 100-річний ювілей від народження митця) [наслідок]. Заборона їхнього відзначення мобілізувало українство та об'єднала різні соціальні його прошарки [причина] (9 березня 2023); Я сам брав участь як у великих кампаніях, так і в «атаках» на конкретні групи [наслідок]. Тоді*

вважав це правильним [причина] (12 липня 2022); *Pam and Randy had also suffered a terrible tragedy* [наслідок]. *In 1999, their teenage son Jantsen had died suddenly from an undetected heart ailment after football practice* [причина] (березень 2019); *Shelly decided to take up her friends' invitation to travel to Vietnam and help with the adoption* [наслідок]. *She thought the experience there would help her and her husband understand the needs of the world's children* [причина] (березень 2019); *It makes me feel really empowered, Haven says* [наслідок]. *[Growing up], I couldn't really do everything on my own, so it's like the first thing that I got to do by myself* [причина] (березень 2019); *It can be extremely difficult to unravel who owns these vessels* [наслідок]. *Ownership is often hidden behind shell companies and trusts, registered in countries where information is tightly controlled and not something that the US can always easily access, he said* [причина] (11 листопада 2022).

Отже, речення можуть поєднуватися причиново-наслідковим зв'язком, що є імпліцитно вираженим. Текстуальні засоби вираження каузативності характерні як для української, так і для англійської мови. Їхня особливість полягає у тому, що значення причини або наслідку виражається цілим реченням. Інколи такі конструкції можуть додатково виражати послідовність. В українській мові на причиново-наслідковий зв'язок між реченнями можуть вказувати слова-маркери причини або наслідку, для англійської такі маркери нехарактерні.

РОЗДІЛ 3

ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОНСТРУКЦІЙ З СЕМАНТИКОЮ ПРИЧИНИ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.1. Лексичні засоби відтворення семантики причини

Для відтворення семантики причини англійською мовою на лексичному рівні використовують різні засоби, зокрема іменники, дієслова та прислівники. Розглянемо засоби відтворення англійською мовою українських іменників зі значенням причини:

1. Основним лексичним засобом передавання значення причини в українській мові є іменник *причина*. Для відтворення цього значення в англійській мові найчастіше використовують лексему *reason*, напр.: *Але це не єдина **причина**, чому Україна була в заголовках* (21 січня 2023). – *But this was not the only **reason** why Ukraine was in the headlines* (21 січня 2023). Однак це не єдиний засіб відтворення цього іменника, завдяки лексико-граматичній трансформації *причина* відтворюється як *origins*, напр.: *ФБР протягом досить тривалого часу оцінювало, що **причиною** пандемії, швидше за все, є потенційний лабораторний інцидент в Ухані* (1 березня 2023). – *The FBI has for quite some time now assessed that the **origins** of the pandemic are most likely a potential lab incident in Wuhan* (1 березня 2023). Слово *причина* позначає «явище, яке обумовлює інше явище» в Академічному тлумачному словнику [36]. Cambridge dictionary подає таке тлумачення лексеми *reason*: те, що спровокувало подію чи ситуацію або щось, що дає виправдання або пояснення [44]. Слово *origin* позначає «початок або причину чогось» [44]. Тобто, лексема *origin* має додатковий семантичний відтінок походження. Отже, прямим відповідником українського слова *причина* є лексема *reason*, а лексема *origin* може відтворювати причину лише у контекстах, де повідомляється про причину-походження.

2. Для відтворення значення лексеми *мотив* використовують її англійський відповідник *motive*, напр.: *Окрім дезінформації щодо обстрілу*

міста з боку України, **мотивом** удару міг бути запланований мітинг жінок проти насильницької мобілізації чоловіків в так званій «днр» (12 червня 2022). – *In addition to misinformation about the shelling of the city by Ukraine, the **motive** for the strike could be a planned rally of women against the forcible mobilization of men in the so-called "DNR" (28 червня 2022).* В українській мові одним із значень лексеми *мотив* є «підстава, привід для якої-небудь дії, вчинку; причина» [36]. В англійській мові слово *motive* позначає «причину для вчинення якоїсь дії» [44]. Тобто, один із ЛСВ української лексеми *мотив* є повним відповідником англійської *motive*.

3. Іншою лексемою, що передає значення причини в українській мові, є слово *джерело*, англійський відповідником якого є *source*, напр.: *Уорнер заявив, що США «все ще не мають багато інформації», однак на даний момент немає жодних ознак того, що **джерелом** атаки були українці (4 травня 2023).* – *Warner says that the United States "still doesn't have a lot of information", but there is currently no indication that the **source** of the attack was Ukrainians (4 травня 2023).* Крім мілітаристичного заспокоєння суспільства, яке постійно перебуває у стані війни, для Росії перемога у Другій світовій війні стала головним **джерелом** гордості, оскільки немає інших досягнень, якими можна було б пишатись (9 травня 2023). – *In addition to the militaristic reassurance of a society that is constantly at war, the victory in World War II has become Russia's main **source** of pride, as there are no other achievements to be proud of (9 травня 2023).* Одним із значень українського слова *джерело* є «те, що дає початок чому-небудь, звідки постає, черпається щось; основа чого-небудь» [36]. Англійське слово *source* позначає «місце, звідки щось походить або починається, або причина чогось» [44]. Тобто, англійська лексема *source* є відповідником української *джерело* з додатковим відтінком причиновості у значенні.

4. Англійський засіб відтворення семантики причини *factor* одночасно передає значення як і *чинника*, так і *фактора*, напр.: *Тоді феномен Тараса Шевченка став **чинником** створення загальноукраїнського*

національного простору, символом соборності України (9 березня 2023). – *At that time, the phenomenon of Taras Shevchenko became a **factor** in creating an all-Ukrainian national space, a symbol of Ukraine's unity (9 березня 2023). Тому закликав усіх партнерів враховувати цей **чинник** перш ніж робити висновки щодо будь-яких звинувачень проти України (31 січня 2023). – Therefore, he called on all partners to consider this **factor** before concluding any accusations against Ukraine (31 січня 2023).* Українська лексема *чинник* має значення «умови, рушійної сили, причини будь-якого процесу, що визначає його характер або одну з основних рис; фактор [36]. Англійська лексема *factor* може позначати «факт або ситуацію, яка впливає на результат чогось» [44]. Отже, англійська лексема *factor* відтворює одне із значень української лексеми *чинник*.

5. *Підґрунтя* відтворюють англійською мовою лексемами *background, basis*, напр.: *Дизайнер пояснює, що у дизайн-кодi зашита символіка, яка має історичне **підґрунтя**: Військовий Тризуб, який є основою візуального стилю — це тризуб першої кадрової армії Української Народної Республіки (13 квітня 2023). – The designer explains that the design code is embedded with symbols that have a historical **background**: The Military Trident, the basis of the visual style, and the trident of the first cadre army of the Ukrainian People's Republic (13 квітня 2023). Головним **підґрунтям** для жартів здебільшого є реальне життя та проблеми в ньому (26 лютого 2023). – The main **basis** for jokes is mostly real life and its problems (26 лютого 2023).* В українській мові одним із значень слова *підґрунтя* «основа, на якій базується що-небудь» [36]. Одним із значень англійського слова *background* є «факти чи історія, які допомагають пояснити, як і чому щось сталося [44]. Слово *basis* може позначати «найважливіші факти, ідеї тощо, з яких щось розвивається» [44]. Тобто, англійське слово *basis* є ближчим за значенням до українського *підґрунтя*, ніж *background*. Англійське слово *background* може реалізувати значення *підґрунтя* лише у деяких контекстах.

6. *Поштовх* відтворюється англійською мовою як *impetus*, напр.: *Гумор також є важливим поштовхом до політичних змін в суспільстві* (26 лютого 2023). – *Humour is also an important impetus for political change in society* (26 лютого 2023). *Вірю, що вона, а також призначення Посла України в Китаї дасть потужний поштовх розвитку наших двосторонніх відносин»,* — *йдеться у повідомленні на сторінці Зеленського у Twitter* (26 квітня 2023). – *I had a long and informative phone conversation with Chinese President Xi Jinping. I believe that it, as well as the appointment of the Ambassador of Ukraine to China, will give a powerful impetus to the development of our bilateral relations,* *Zelenskyu posts on his Twitter page* (6 квітня 2023). Переносним значенням українського слово *поштовх* є «привід, першопричина виникнення чого-небудь» [36]. Значенням англійського слова *impetus* є «щось, що заохочує певну діяльність або робить цю діяльність більш енергійною чи ефективною» [44]. Отже, англійське слово має *impetus* додаткову семантику інтенсифікації дії.

Окрім іменників, на вираженні семантики причини спеціалізовані дієслова, що мають постійне значення причини. Основними дієсловами, що передають семантику причину в українській мові є *спричинити, сприяти, спровокувати, викликати, зумовити*.

1. Слово *спричинити* відтворюється англійською двома способами. Перший з них – це англійський відповідник *cause*, напр.: *Авіаудар не спричинив жертв, але є матеріальні збитки* (29 листопада 2022). – *The air strike did not cause casualties, but there was material damage* (29 листопада 2022). Окрім цього, дієслово *спричинити* відтворює *lead to*, яке має причинно-наслідкову семантику, напр.: *Чи вважаєте, що деякі з цих обставин також можуть спричинити падіння Ердогана* (14 травня 2023)? – *Do you think some of these circumstances could also lead to Erdoğan's downfall* (14 травня 2023)?; Дієслово *зумовити* також може передаватися за допомогою *lead to*, напр.: *Лише повна деконструкція імперії може згодом зумовити виникнення на її території умов для вільного та гідного людського життя*

(3 квітня 2023). – *Only the complete deconstruction of the empire can eventually lead to the emergence of conditions for free and dignified human life on its territory* (3 квітня 2023). Українське слово *спричинити* означає «служити, бути причиною чого-небудь, викликати, зумовлювати щось» або «бути наслідком чого-небудь» [36]. Дієслово *зумовлювати* може мати значення «бути причиною чого-небудь, викликати щось; спричиняти» [36]. Англійське дієслово *cause* позначає «причину, чому щось, особливо щось погане, відбувається» [44]. Дієслово *lead to* має значення «спричинювати дію або існування чогось» [44]. Отже, українські дієслова *спричинювати* і *зумовлювати* є синонімами, які може відтворювати англійській відповідник *led to*, що є подібним за семантикою. Коли йдеться про негативний наслідок то слово *спричинювати*, краще відтворювати за допомогою лексеми *cause*.

2. Лексема *викликати* також може бути відтворена декількома способами. Перший з них здійснюється за допомогою англійського дієслова *raise*, напр.: *Занепокоєння викликає непрозорість того, які дані де-факто збирає та зберігає про користувачів соціальна мережа і хто має до них доступ* (29 квітня 2023). – *Concerns raise about the lack of transparency in what data the social network de facto collects and stores about users and who has access to it. In July 2022, the Australian-American cybersecurity company Internet 2.0 examined the TikTok code to assess data security risks* (2 травня 2023). Іншим прикладом є дієслово *spark*, яке може вживатися контекстуально завдяки лексичній трансформації. Семантика причини для нього не є основною, напр.: *Це заплямувало рештки уявлень про те, що Партія справедливості та розвитку може ефективно керувати, і викликало гнів серед народу, який тривав ще кілька місяців після землетрусу* (14 травня 2023). – *It tarnished any remaining perceptions that the Justice and Development Party could govern effectively and sparked anger among the people for months after the earthquake* (14 травня 2023). Одним із значень українського слова *викликати* є «призводити до чогось, збуджувати почуття, спричинятися до яких-небудь дій» [36]. Дієслово *raise* може мати значення «спричинювати існування» [44].

Дієслово *spark* може мати таке тлумачення: викликати початок чогось, особливо сварки чи бійки» [44]. Отже, більш універсальним засобом відтворення дієслова *викликати* є англійське слово *raise*. Дієслово *spark* може відтворювати викликати тільки у певних контекстах.

3. Лексема спровокувати відтворюється за допомогою дієслова *trigger*, напр.: *Сміх чи сльози — теж могли спровокувати напад* (25 квітня 2023). – *Laughter or tears could also trigger a seizure.* (25 квітня 2023). Недоконаний вид дієслова *провокувати* відтворюється за допомогою слова *provoke*, напр.: *РФ провокує нову хвилю міграції українців до ЄС* (20 жовтня 2022). – *Russia provokes a new wave of migration of Ukrainians to the EU by shelling energy infrastructure — Zelenskyu* (20 жовтня 2022). Значення причини у дієслові *сприяти* передається фразовим дієсловом *contribute to*, напр.: *У випадку євреїв, цьому сприяло утвердження Держави Ізраїль* (18 лютого 2023). – *In the case of Jews, the establishment of the State of Israel contributed to this* (18 лютого 2023). *Ми думаємо, що Україна сприятиме нашій безпеці, зробить НАТО сильнішим, - йдеться у повідомленні* (6 квітня 2023). – *We think that Ukraine will contribute to our security, will make NATO stronger, the parliamentary foreign affairs committee chairman said* (6 квітня 2023). Дієслово *спровокувати* має такі значення: «навмисно спонукати кого-небудь до якихось дій, вчинків з негативними наслідками» та «штучно викликати підсилення якого-небудь явища» [36]. Англійське дієслово *trigger* означає «спричинити початок чогось» [44]. Дієслово *provoke* тлумачиться, як «викликати реакцію, особливу негативну» [44]. Тобто, для першого значення дієслова *спровокувати* ближчим відповідником є англійське дієслово *provoke*, а для другого – *trigger*.

4. Інколи семантику причини можуть виражати дієслова *змушувати* *підштовхувати*. Засобами відтворення їхньої семантики слугують англійські дієслова *force*, *push*, напр.: *Погодні умови змусили росіян скоротити корабельне угруповання у морі* (9 липня 2022). – *Weather conditions forced the Russians to reduce the number of ships at sea* (9 липня 2022). Проте хрищовська

лібералізація **підштовхнула** людей різних національностей до того, аби захищати свої права (18 лютого 2023). – *However, Khrushchev's liberalisation pushed people of different nationalities to defend their rights* (18 лютого 2023). Дієслово *змушувати* має таке значення: «спонукати, примушувати когось, щось виконувати, робити що-небудь» [36]. Дієслово *force* означає «зробити так, щоб щось сталося або змусити когось зробити щось складне, неприємне або незвичне, особливо погрожуючи або не пропонуючи вибору» [44]. Отже, дієслово *force* має конкретніше значення за дієслово *змушувати*, однак слугує засобом його відтворення англійською. Дієслово *підштовхувати* має переносне значення «спонукати до чого-небудь, спрямувати в потрібному напрямку діяльність» [36]. Дієслово *push* тлумачиться, як «насилено переконати або скерувати когось зробити або досягти чогось» [44]. Отже, англійське дієслово *push* має додаткову конотацію порівняно зі своїм українським відповідником, однак слугує засобом його відтворення.

5. Дієслівні конструкції *базуватися на, ґрунтуватися на, походити від, черпатися з* передаються за допомогою англійських *to be based on, come from, to be sourced*, напр.: *Ця оцінка базується на кількості звернень від родичів викрадених, які отримав Уповноважений* (27 квітня 2023). – *This estimate is based on the number of appeals from relatives of abductees received by the Commissioner* (27 квітня 2023). *Усе базується на відчуттях любові, тому ця мотивація саме про любов до своєї країни, її культури, історії та людей* (6 грудня 2022). – *Everything is based on feelings of love, so this motivation is precisely about love for my country, its culture, history, and people* (6 грудня 2022). *Ці припущення не впливають на поточне розслідування, яке ґрунтується на фактах та інформації, отриманій в результаті аналізів, розслідування місця злочину та співпраці з владою Швеції та інших країн, — говорить прокурор Матс Люнгквіст, який веде справу* (6 квітня 2023). – *These assumptions do not affect the ongoing investigation, based on facts and information obtained through analysis, site inspection and cooperation with Swedish and other authorities, says prosecutor Mats Ljungqvist, in charge of the*

case (6 квітня 2023). Хоча в документі не вказано, як уряд США отримав деталі обговорень, частина інформації, що міститься в нещодавно оприлюднених документах, схоже, **походить від** радіолокаційної розвідки, яка за допомогою технічних засобів перехоплює повідомлення (11 квітня 2023). – *Although the document does not indicate how the US government obtained the details of the discussions, some of the information contained in the newly released documents appears to **come from** radar intelligence, which uses technical means to intercept communications* (11 квітня 2023). Уся легітимність Росії **черпается з** війни, на фронтах якої воювали не лише росіяни (8 лютого 2022). – *The sole legitimacy of Russia is **sourced now from** a war that was not fought exclusively by the Russians* (8 лютого 2022). Українські дієслівні конструкції *базуватися на*, *ґрунтуватися на* є синонімійними, тому відтворюються за допомогою однієї англійської конструкції *based on*, що є їхнім англійським відповідником [44]. Дієслово *come from* є англійським відповідником українського *походити від* і означає «бути спричиненим чимось». Дієслівна пасивна конструкція *черпатися з* відтворюється за допомогою пасивної англійської *to be sourced from*, і українська, і англійська конструкції вказують додатково на походження, окрім причини.

6. Дієслівна конструкція *давати старт* спрощується і відтворюється англійською за допомогою дієслова *start*, напр.: *Це **дало старт** масовим заворушенням, у ході яких сім людей загинули, 86 отримали поранення* (4 березня 2023). – *This **started** a mass unrest in which seven people were killed and 86 were injured* (4 березня 2023). Словосполучення *давати старт* передає своє значення англійською за допомогою дієслова *start*, оскільки немає прямого відповідника.

Окрім іменників і дієслів, постійну семантику причини мають і прислівники. Вони можуть відтворюватися англійською різними способами.

1. Прислівниками, що виражають семантику причини, є лексеми *навмисно* і *спеціально*, які відтворюються за допомогою англійської лексеми *deliberately*, напр.: *Російські механіки могли **навмисно** саботувати*

експлуатацію словацьких винищувачів МіГ-29 — Міністр оборони Словаччини (7 квітня 2023). — *Russian mechanics could have **deliberately** sabotaged the operation of Slovak MiG-29 fighter jets — Slovak Defence Minister*(7 квітня 2023). Твердження про те, що Китай надає допомогу Росії, не має під собою ніяких фактичних підстав, а є чисто спекулятивним і **навмисно** роздутим, — заявив *WSJ* представник Китаю в посольстві у Вашингтоні (5 лютого 2023). *The allegation that China is providing assistance to Russia has no factual basis, but is purely speculative and deliberately overblown," a Chinese spokesman at the embassy in Washington told the WSJ* (5 лютого 2023). Спецслужба **спеціально** затягує час незаконного утримання Умерової, щоб використати його для фальсифікування справи (4 травня 2023). — *The special service is **deliberately** prolonging the time of Umerova's illegal detention to have time to fabricate the case* (4 травня 2023). Слово *навмисно* означає «з певною метою, з певним наміром» і є синонімічним до слова *спеціально*, що означає «з певною метою, з певним наміром; навмисно» [36]. *Deliberately* є прямим відповідником *навмисно* [44], тому може передавати і значення його синоніма *спеціально*.

2. Іншим прикладом є займенниковий прислівник *тому*, який може передаватися англійською мовою двома шляхами. Один із яких є англійський прислівник *therefore*, напр.: *Тому* після захоплення Чорнобильської та Запорізької АЕС росіяни першим ділом вилучили всі жорсткі диски (4 квітня 2023). — *Therefore, upon seizing the Chornobyl and Zaporizhzhia NPPs was the seizing of all hard drives from these sites* (4 квітня 2023). Іншим способом відтворення є словосполучення *that is why*, напр.: *Тому* Шевченка сприймали як “людину з народу”, своєрідного захисника народу від дворян», — розповідає кандидат історичних наук, аналітик видавництва «ARC.ua» та консультант з історії науки Музею науки МАН Олег Магдич (9 березня 2023). — *That is why* Shevchenko was perceived as a "man of the people," a kind of defender of the people from the nobility, says Oleh Mahdych, PhD in History, an analyst for the ARC.ua publishing house and consultant on the history of science

at the Museum of Science of the Academy of Sciences of Ukraine (9 травня 2023). Тому має значення «унаслідок чого-небудь, через те що, того» [36]. *Therefore*, означає «у результаті, через те що, з цієї причини» [44]. *That is why* позначає «через те що» [45]. Отже, *therefore i that is why* є синонімами, що можуть передавати значення займенникового прислівника *тому*.

3. Прислівник *відповідно* може також виражати каузативність у певному контексті. Англійською мовою він відтворюється за допомогою прислівника *consequently*, що виражає причинно-наслідкове відношення, напр.: **Відповідно**, дію рішення має бути продовжено до 28 лютого 2024 року», — ухвалила Рада ЄС (27 лютого 2023). – **Consequently**, the decision should be renewed until 28 February 2024," the EU Council decided (27 лютого 2023). Іншим способом відтворення прислівника *відповідно* є прислівник *accordingly*: **Відповідно**, треба було обережно вирішувати, як розподілити гроші (7 грудня 2023). **Accordingly**, it was necessary to carefully decide how to distribute the money. In fact, the entire organizational system was built from scratch (20 грудня 2022). У випадку, коли *відповідно* вказує на наслідок кращим засобом відтворення є прислівник *consequently*, оскільки він означає «у результаті; тому» [44]. Однак, коли *відповідно* вживається тільки у значенні «так, як треба; належним чином» [36], краще його відтворювати за допомогою *accordingly*, що означає «у спосіб, який підходить для ситуації» [44].

4. Відсутність причини виражається прислівником *безпідставно*, англійським засобом відтворення якого є слово *unreasonably*, напр.: Із середини квітня Росія **безпідставно** обмежує роботу зернової ініціативи, а з травня фактично заблокувала її через відмову від реєстрації нового флоту та проведення інспекцій флоту, який йде на завантаження до українських портів (17 травня 2023). – Since mid-April, Russia has been **unreasonably** restricting the work of the grain initiative, and since May it has effectively blocked it by refusing to register a new fleet and inspect the fleet that is being loaded into Ukrainian ports (17 травня 2023). Слово *безпідставно* означає відсутність

підстави, необґрунтованість [36]. Прислівник *unreasonably*, похідний від прикметника *unreasonable*, «що не ґрунтується на логічному судженні або не використовує його» [44]. Тобто прислівник *unreasonably* є прямим відповідником українського прислівника *безпідставно*.

Неядерні лексичні виразники семантики причини також відтворюються англійською мовою, зберігаючи відтінок значення причини під час перекладу.

1. Лексема *результат*, яка виражає причиново-наслідкові відношення передається англійською мовою за допомогою двох способів, перший з яких англійській відповідник *result*, напр.: *У Київській міській військовій адміністрації повідомили, що, за попередньою інформацією, спалах над Києвом є результатом падіння на Землю космічного супутника NASA (20 квітня 2023). – The Kyiv City Military Administration reported that, according to preliminary information, the flash over Kyiv was the **result** of a NASA space satellite falling to Earth (20 квітня 2023).* Іншим способом відтворення є граматична трансформація, за якої іменник виражається participle теперішнього часу, напр.: *Тепер розумію — це було покручене уявлення, **результат** колонізації (24 лютого 2023). – Now I understand — it was a distorted idea **resulting** from colonisation (24 лютого 2023).* Одним із значень українського слова *результат* є «наслідок якої-небудь дії чи явища»[36]. Одне із значень англійської лексеми *result* «щось, що відбувається чи існує через щось інше» [44]. *Result from* є похідним фразовим дієсловом від іменника *result*. Отже, англійське слово *результат* має англійській відповідник *result*. Однак в англійській мові є ще похідне дієслово *result from*, яке не має українського відповідника, тому воно може відтворювати український іменник *результат*.

2. Для передання причинно-наслідкових відношень також використовується іменник *наслідок*, який відтворюється англійською як *consequence*, напр.: *Перемога того чи іншого табору у короткостроковій перспективі може не мати разючих **наслідків** для політики Туреччини щодо*

України (14 травня 2023). – *The victory of one or the other camp in the short term may not have dramatic **consequences** for Türkiye's policy towards Ukraine* (14 травня 2023). «Азову» дев'ять років: як російська пропаганда дискредитувала підрозділ і які це мало **наслідки** під час оборони Маріуполя (5 травня 2023). – *Azov Brigade is nine years old: How Russian propaganda discredited the unit and what **consequences** it had during the defence of Mariupol* (5 травня 2023). Іншим варіантом відтворення слова *наслідок* є лексема *effect*, напр.: *Ми з жахом спостерігаємо російський садизм щодо людей і тварин, а також руйнівні **наслідки** російського вторгнення для наших природних багатств, які зрештою є багатствами всього людства* (3 квітня 2023). – *We are horrified to see the Russian sadism towards people and animals and the devastating **effects** of the Russian invasion on our natural resources, which are ultimately the wealth of all mankind.* Українське слово *наслідок* означає «те, що впливає з чого-небудь; результат» [36]. Англійське слово *consequence* позначає «результат певної дії, часто поганої або незручної» [44]. Значенням слова *effect* є «результат певного впливу» [44]. Тобто, англійське слово *consequence* має відтворювати значення негативного *наслідку*. Слово *effect* має нейтральну конотацію, тому може застосовуватися ширше.

3. Лексема *вигода* може мати вторинне значення причини в певному контексті і передається англійською за допомогою відповідника *benefit*, напр.: *В цьому є прихована **вигода** — такі люди вважають себе кращими за інших тільки тому, що належать до певної групи* (8 березня 2023). – *It has a hidden **benefit** — such people consider themselves better than others just because they belong to a specific group* (8 березня 2023). Українське слово *вигода* має значення «того, що дає добрі наслідки в чому-небудь якийсь прибуток» [36]. Англійське слово *benefit* позначає «корисний або хороший ефект, або щось, що має на меті допомогти» [44]. Тобто, значення англійського слова *benefit* є ширшим, ніж українське *вигода*, однак його семантика здатна передавати семантику *вигоди*.

Засобами, які виражають семантику причини на лексичному рівні, є також дієприслівники і дієприкметники.

1. Дієприслівник *спричинивши* відтворюється англійською мовою за допомогою participle I causing, напр.: *Російські військові влучили у перший енергоблок станції, **спричинивши** пожежу на території* (21 січня 2023). – *The Russian military hit the first power unit of the plant, **causing** a fire on the territory* (21 січня 2023). Дієприслівникова конструкція *опираючись на* виражається англійською мовою завдяки participle II based on, напр.: ***Опираючись на** досвід війни в Чечні, військово-політичне командування Росії вважало, що для контролю над Україною їм необхідно, щоб 8% населення погодилося на співпрацю* (4 квітня 2023). – ***Based on** the war experience in Chechnia, Russia's military and political command believed that to control Ukraine, they needed 8% of the population to agree to cooperate* (4 квітня 2023). Англійське слово *causing*, похідне від *cause* має додаткове значення причини, що призводить до негативного наслідку [44]. Слово *спричинивши*, похідне від спричиняти вказує на будь-який наслідок, тобто виражає більш загальне значення, що робить *causing* його частковим відповідником. Слово *опираючись*, похідне від *опиратися*, що означає «ґрунтуватися, базуватися на чому-небудь, мати основою щось» [36], тобто *based on* є його прямим англійським відповідником.

2. Дієприкметникова конструкція *пов'язаний з* може передаватися за допомогою пасивного стану в англійській мові, напр.: *Зникнення цієї традиції **пов'язане** з політикою Радянського Союзу* (27 березня 2023). – *The disappearance of this tradition is **linked to** Soviet Union policies* (27 березня 2023). В іншому випадку відбувається граматична трансформація, внаслідок якої дієприкметникова конструкція *пов'язаний з* передається за допомогою прийменника *due to*: *Як зазначають експерти проекту «Росія заплатить», зростання збитків **пов'язане** з руйнуванням житлового фонду, закладів освіти та об'єктів сфер культури, релігії та спорту — збитки оцінюють у \$54 млрд* (24 квітня 2023). – *According to experts from the Russia Will Pay*

project, the increase in losses is due to the destruction of housing, educational institutions, and cultural, religious, and sports facilities, with losses estimated at \$54 billion (24 квітня 2023). Дієприкметник *пов'язаний* є похідним від дієслова *пов'язувати*, що означає «встановлювати спільність, зв'язок, взаємну залежність між ким-, чим-небудь» [36]. Англійське слово *linked* походить від дієслова *link*, що означає «встановлювати зв'язок між двома або більше людьми, речами чи ідеями» [44]. *Due to* означає внаслідок або через [44]. Тобто, *linked* є більш універсальним відповідником слова *пов'язаний*. Однак, коли хочеться зробити додатковий акцент на причиновості, його можна відтворити за допомогою *due to* з певною втратою значення зв'язку.

Отже, українські лексичні виразники семантики причини можуть бути відтворені одним або декількома способами англійською мовою, а ті самі англійські конструкції можуть відтворювати значення різних українських виразників причини. Українські виразники можуть передаватися за допомогою прямих англійських відповідників (*причина / reason*) або зазнавати часткової зміни значення (*причина / origin*). Рідше можлива варіативність у засобах відтворення, яка є рівнозначною (*результат / result / result from*).

3.2. Граматичні засоби відтворення семантики причини

3.2.1. Відтворення сполучників, що формують семантико-синтаксичні відношення причини у СПР

Одним із найбільш поширених граматичних засобів репрезентації семантики причини є сполучники у складнопідрядних реченнях з підрядною причини.

1. Сполучник причини *тому що* відтворюється англійською мовою за допомогою сполучника *because*, напр.: *Я відчуваю особисту відповідальність, тому що я змусив їх [українців] погодитися відмовитися від ядерної зброї* (4 квітня 2023). – *I feel a personal stake because I got them [Ukraine] to agree to give up their nuclear weapons* (4 квітня 2023). За даними

WP, у документі цитуються слова Салаха ад-Діна про те, що він «накаже своїм людям працювати позмінно, якщо це буде необхідно, **тому що** це найменше, що Єгипет може зробити, щоб віддячити РФ за допомогу, надану раніше (11 квітня 2023) . According to the WP, the document quotes Salah al-Din as saying that he "will order his people to work in shifts if necessary, **because** it is the least Egypt can do to repay Russia for the help it has provided in the past (11 квітня 2023). Сполучник причини *because*, що означає «з тієї причини» [44], є прямим відповідником сполучника *тому що*.

2. За допомогою цього ж сполучника відтворюються англійською мовою сполучники *адже*, *бо*, напр.: *На перший погляд, така подібність альянсів є децю парадоксальною, **адже** у своєму внутрішньополітичному вимірі влада та опозиція кардинально відрізняються (14 травня 2023). – At first glance, this similarity of alliances is somewhat paradoxical **because** the government and the opposition are radically different in their domestic political dimension (14 травня 2023). За жанром текст комедійний, **бо** «Енеїда» — це трагедія (26 лютого 2023). – The genre of the text is a comedy **because** "Eneida" is a travesty (26 лютого 2023). Загальні втрати разом з цивільним населенням СРСР становили 24 мільйони людей, але ці цифри не згадуються на карнавалі «побєди», **бо** свято не виконує функції вшанування пам'яті, а є лише агресивним заклик до військової агресії та знеціненням життів загиблих у Другій світовій війні (9 травня 2023). – Still, these figures are not mentioned at the carnival of "victory" **because** the holiday does not serve as a commemoration but is only an aggressive call for military aggression and devaluation of the lives of those who died in World War II (9 травня 2023). В українській мові сполучники причини *бо*, *адже* мають різні стилістичні відтінки: сполучник *бо* є стилістично нейтральним, а сполучник *адже* частіше вживається у науковому та офіційно-діловому стилі. *Because* є універсальним сполучником, здатним відтворювати сполучники причини завжди, однак сполучники *as*, *since*, які також можуть бути сполучниками причини, зазвичай використовуються в офіційному стилі [44]. Окрім*

стилістичних відмінностей, є відмінність у вживанні: *as*, *since* використовуються, аби наголосити на результаті, *because* – на причині [44]. Тобто, для відтворення сполучників, що наголошують на причині, краще використовувати *because*.

3. Сполучник *оскільки* можна відтворюватися різними способами. Один із них є також сполучником *because*, напр.: **Оскільки** щось може бути комічним для нас, як для групи, тільки коли у нас є спільне розуміння смішного (26 лютого 2023). – **Because** something can only be comical to us as a group when we have a shared understanding of what is funny (26 лютого 2023). Іншим засобом відтворення є сполучник причини *as*: Фактично зміни, ухвалені на двох референдумах, вплинули лише на президентство Реджепа Таїпа Ердогана, **оскільки** він був обраний на перших прямих президентських виборах 2014 року, переобрався у 2018 (14 травня 2023). – **The changes adopted in the two referendums affected only the presidency of Recep Tayyip Erdoğan, as he was elected in the first direct presidential election in 2014 and re-elected in 2018** (14 травня 2023). Для відтворення значення *оскільки* кращим відповідником є сполучник *as*, тому що він частіше використовується в офіційно-діловому стилі як і *оскільки*.

Отже, для відтворення українських сполучників причини *тому що*, *адже*, *бо*, *оскільки* найчастіше використовується англійський сполучник *because*. Однак, якщо не потрібно робити додатковий акцент на причиновості, краще використовувати формальні сполучники *as* і *since* для відтворення сполучників *тому що*, *адже*, *оскільки*, що тяжіють до офіційно-ділового та наукового стилів. Нейтральний сполучник *бо* є стилістичним відповідником до нейтрального сполучника *because*

3.2.2. Відтворення прийменникових конструкцій, що виражають причинові відношення

Прийменники причини є іншим граматичним засобом, що передає каузальність. Семантику причини можуть передавати прийменники *через*, *за*,
3.

1. Прийменник *через* відтворюється англійською мовою кількома способами. Один із них прислівник, що має додаткове значення результативності *as a result*, напр.: **Через** це на дводенній зустрічі буде видано підсумковий документ замість офіційної спільної заяви (2 березня 2023). – *As a result, the two-day meeting resulted in a final document instead of a formal joint statement* (2 березня 2023). Другий спосіб – це прийменникова фраза *due to*, напр.: Представники України в ОБСЄ припиняють роботу **через** відмову організації змінити правила щодо вигнання Росії (25 листопада 2022). – *Ukrainian representatives in the OSCE stop their work due to the organization's refusal to change the rules regarding the expulsion of Russia* (26 листопада 2022). Інколи прийменник *через* відтворюється за допомогою фрази *because of*, напр.: **Через** це альянси змагаються за кожен голос та всіляко заохочують турків брати участь у виборах (14 травня 2023). – *Because of this, the alliances compete for every vote and encourage Turks to participate in elections in every possible way* (14 травня 2023). Також маємо ще один приклад відтворення *через* за допомогою прислівника *thus*, що має сему результативності, напр.: **Через** це комуністи вирушили на пошуки нового політичного міту, який би міг заступити собою Сталіна (8 лютого 2023). – *Thus, the communists embarked on a search for the new political myth that could overshadow Stalin* (8 лютого 2023). Прислівники *as a result, thus* є синонімами, які позначають результат [44]. Прийменники *due to* та *because of* використовується для вказівки на причину [44]. Тобто, коли прийменник *через* стоїть на початку речення і вказує на причину у попередньому реченні, краще його відтворювати за допомогою *as a result, thus*. Коли після прийменника *через* зазначається причина, краще його відтворювати за допомогою *due to, because of*.

2. Простий прийменник *за* відтворюється двома способами, один із яких participle II *based on*, напр.: **За** результатами своєї роботи, Комісія дійшла висновку, що зібрані її слідчими докази свідчать про те, що окупаційною російською владою було скоєно численну кількість порушень

міжнародного права у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права у всіх регіонах України, що перебували або перебувають під тимчасовою окупацією Російської Федерації (4 квітня 2023). – **Based on the results of its work, the Commission concluded that the evidence collected by its investigators showed that the occupying Russian authorities had committed numerous violations of international human rights law and international humanitarian law in all regions of Ukraine that were or are under the temporary occupation of the Russian Federation** (4 квітня 2023). Іншим способом відтворення прийменника *за* є фраза *according to*, напр.: **За християнською традицією 13 січня (31 грудня) відзначають день пам'яті преподобної Меланії, що збігається з дохристиянським святом — звідси й пішла назва Маланка** (27 березня 2023). – **According to the Christian tradition, January 13 (December 31) is the feast day of St Melania the Younger, which coincides with the pre-Christian holiday — hence the name Malanka** (27 березня 2023). Ближчим до прийменника *за* і універсальним засобом його відтворення є англійський прийменник *according to*, оскільки обидва прийменника вказують на відповідність та зв'язок. Однак для відтворення прийменника *за* може використовуватися participle II *based on*, що є більш формальним стилістично і має додатковий семантичний відтінок походження [44].

3. Прийменник *з* відтворюється за допомогою англійського відповідника *with*, напр.: **Ймовірно, почалося все з бійки у торговому центрі між двома групами підлітків** (4 березня 2023). – **It all possibly started with a fight in a shopping center between two groups of teenagers** (4 березня 2023). Складний прийменник *унаслідок*, що має сему результативності теж відтворюється двома способами. Один із них прислівник *as a result*: **Унаслідок цього, продуктивність зросла, став менше прокрастинувати** (24 листопада 2022). – **As a result, my productivity increased, and I procrastinate less** (24 листопада 2022). Іншим способом є граматична трансформація, внаслідок якої відбувається опущення і значення результативності виражає participle I, напр.: **Землетрус (6 лютого 2023 року у Туреччині стався землетрус,**

унаслідок якого загинуло щонайменше 50 тисяч людей) також виявив величезні недоліки в державному управлінні (14 травня 2023). – *The earthquake [on February 6, 2023, an earthquake struck Türkiye, **killing** at least 50,000 people – ed.] also revealed massive shortcomings in public administration* (14 травня 2023). Прийменник *with* є прямим відповідником прийменника з [44]. Прийменник *унаслідок* і прислівник *as a result* мають сему наслідку. Однак прийменник *унаслідок* вказує на причину, а прислівник *as a result* – на наслідок, тому вони є контекстуальними відповідниками.

4. Прийменник *завдяки* передається англійською мовою за допомогою фрази *thanks to*, напр.: *Завдяки цьому стало відомо, що картина невідомого художника «Морський пейзаж» (Біля берегів Греції) 1907 року наразі в Сімферополі* (18 березня 2023). – *Thanks to this, it became known that the painting "Seascape" (Off the Coast of Greece) by an unknown artist (1907) is now in Simferopol* (18 березня 2023). Пізніше, *завдяки домовленостям Єврокомісії, односторонні обмеження щодо імпорту української продукції зняли та дозволили транзит через ці країни* (4 травня 2023). – *Later thanks to the European Commission's agreements, the unilateral restrictions on imports of Ukrainian products were lifted, allowing transit through these countries* (4 травня 2023). І прийменник *завдяки*, і прийменник *thanks to* вказують на причину і мають спільний додатковий семантичний відтінок вдячності, тому є повними відповідниками.

5. Складений прийменник *згідно з* теж відтворюється декількома способами, один із яких фраза *according to*, напр.: *Згідно з документом, люди без «громадянства» вважаються іноземцями. Їх можуть депортувати, якщо вони «створюватимуть загрозу національній безпеці РФ»* (4 травня 2023). – *According to the document, people without "citizenship" are considered foreigners and can be deported if they "pose a threat to the national security of the Russian Federation"* (4 травня 2023). Іншим способом є прийменник *under*, що зазвичай виражає локативні відношення, напр.: *Згідно з нею, обидві сторони брали на себе зобов'язання не сприяти третім країнам в агресії проти один*

одного (8 лютого 2023). – *Under this treaty both sides pledged not to assist any third state in the aggression against one of the parties* (8 лютого 2022). Постійні відношення відповідності виражають прийменник *згідно з* [36] і його відповідник *according to* [44]. Прийменник *under* може мати синонімічне значення до *according to* значення відповідності. Однак *under* ще може мати значення результату [44]. Тому *according to* є універсальним засобом відтворення *згідно з*, однак для вираження додаткового семантичного відтінку причиново-наслідкового зв'язку кращим відповідником є *under*.

6. Складений прийменник *з огляду на* передається за допомогою participle I *given*, напр.: *Україна закликає скликати Раду Безпеки ООН з огляду на* наміри Росії розмістити тактичну ядерну зброю в Білорусі (26 березня 2023). – *Ukraine calls for convening the UN Security Council meeting given Russia's intentions to deploy tactical nuclear weapons in Belarus* (26 березня 2023). Надалі МЗС планує ще більше розширити спектр прийнятих заявок, але *з огляду на* розвиток безпекової ситуації в Україні, визначити часові рамки цього кроку поки неможливо, — додали у відомстві (23 березня 2023). – *In the future, the Ministry of Foreign Affairs plans to expand the range of accepted applications further, but given the development of the security situation in Ukraine, it is not yet possible to determine the timeframe for this step," the ministry added* (28 березня 2023). *Залежно від* передається англійською за допомогою participle I *depending on*: *Але залежно від регіону склад змінюється* (27 квітня 2023). *But depending on the region, the line-up varies* (27 квітня 2023). Прийменник *з огляду на* і прийменник *given* означають «врахування чогось» і є відповідниками один одного [36; 44]. Прийменник *залежно від* і participle I *depending on* вказують на зв'язок і залежність від чогось і є відповідниками один одного [36; 44].

7. Для того, щоб відтворити прийменник *у результаті* англійською мовою, використовують граматичну трансформацію, внаслідок якої прийменник з іменником переходять у фразове дієслово, напр.: *У результаті цих змін кількість політв'язнів зменшилася з 540 тисяч у 1953 році до 10*

тисяч у 1960 (13 лютого 2023). – *These changes **resulted in** the number of political prisoners decreasing from 540,000 in 1953 to 10,000 in 1960* (13 лютого 2023). Іншим засобом відтворення є прийменник *as a result of*, напр.: *У **результаті** обстрілів, росіяни знищили повітряне судно — державі завдано майже 8,5 млрд грн збитків* (5 квітня 2023). – *As a **result of** the shelling, the Russians destroyed the aircraft, causing almost UAH 8.5 billion in damage to the state* (5 квітня 2023). Вторинний прийменник у *результаті*, прийменник *as a result of* і дієслово *result in* мають семантичний відтінок результативності. Однак прийменник у *результаті* і прийменник *as a result of* вказують на причину, а дієслово *result in* вказує на наслідок. Тому ближчим за значенням для прийменника у *результаті* є прийменник *as a result of*.

8. Прийменникова фраза *на основі* передається двома способами, один із яких participle II *based on*, напр.: «***На основі** попередньої експертизи ми вважаємо, що відео може бути автентичним*», - повідомила вона, цитує видання (8 березня 2023). – ***Based on** a preliminary examination, we believe that the video may be authentic, a spokeswoman told AFP* (8 березня 2023). Іншим способом відтворення є прийменникова фраза *on the basis of*, напр.: ***На основі** перегляду попереднього рішення та враховуючи серйозність ситуації, що зберігається в Білорусі та причетність Білорусі до злочинної агресії Російської Федерації проти України доцільно залишити в силі всі заходи, що були застосовані Європейським Союзом. Відповідно, дію рішення має бути продовжено до 28 лютого 2024 року, — ухвалила Рада ЄС* (27 лютого 2023). – ***On the basis of** a review of the decision and considering the persistent gravity of the situation in Belarus and the involvement of Belarus in the illegal aggression of the Russian Federation against Ukraine, it is appropriate to maintain in force all the measures adopted by the Union* (27 лютого 2023). Прийменник *on the basis of* і participle II *based on* є синонімічними і спеціалізується на вираженні відповідності як і прийменник *на основі* [36; 44]. Тобто, *на основі* можуть передавати і прийменник *on the basis*, і participle II *based on*.

9. Прийменникову фразу *на фоні* відтворює прийменник, що зазвичай виражає локативне відношення *amid*, напр.: *Росія скоротить видобуток нафти на фоні санкцій, які наклали західні країни (10 лютого 2023).* – *Russia will cut oil production amid sanctions imposed by Western countries (10 лютого 2023).* Супутник зафіксував потяг рух поїзду з Північної до Росії *на фоні* заяви США про таємні постачання боєприпасів з боку КНДР (5 листопада 2022). – *A satellite spotted a train moving from North Korea to Russia amid US claims of secret ammunition supplies from the DPRK (5 листопада 2022).* Фраза на запит передається за допомогою *at the request of*, напр.: *На запит* одного з кримських адвокатів російські силовики відповіли, що не володіють інформацією про Гарсію (27 квітня 2023). – *At the request of one of the Crimean lawyers, Russian security forces replied that they had no information about García (27 квітня 2023).* Прийменник *amid* виражає локативні і атрибутивні як і вторинний прийменник *на фоні* [36; 44]. Тобто *amid* є відповідником *на фоні*. Прийменник *на запит* є відповідником прийменника *at the request*.

Отже, більшість прийменникових конструкцій можуть бути відтворені англійською мовою декількома способами. Залежно від способу відтворення значення причиновості або посилюється (згідно з */ under*), або послаблюється (у *результаті / result in*). В деяких випадках різні способи відтворення не мають різниці у семантичному значенні та стилістичній функції (*на основі / based on, on the basis*).

3.2.3. Відтворення причини у безсполучниковому складному реченні

Безсполучникове речення причини є іншим граматичним виразником семантики причини, який може відтворюватися англійською мовою за допомогою безсполучникового речення, напр.: *Вивезла пічку, тістоміс, щоб сховати, — не думала відкривати нову пекарню (24 квітня 2023).* – *I removed the stove and the dough mixer to hide it — I didn't think about opening a new*

bakery (24 квітня 2023). *На початку 2015 сім'я переїхала до Торецька — там працював старший син жінки* (24 квітня 2023). – *At the beginning of 2015, the family moved to Toretsk, where the woman's eldest son worked* (24 квітня 2023).

Отже, безсполучникове складне речення відтворюється англійською мовою безсполучниковим складним реченням, зберігаючи граматичні та семантичні властивості оригіналу.

3.2.4. Відтворення семантики причини в інших граматичних конструкціях

Окрім ядерних граматичних засобів, семантика причини може бути реалізована як додаткових відтінок у конструкціях, які виражають інші відношення. Такі конструкції називають синкретичними. Їхня специфіка полягає у тому, що вони можуть одночасно реалізувати декілька відношень.

1. Складнопідрядні речення умови можуть мати додатковий семантичний відтінок причини. У таких конструкціях підрядна частина виражає умову і причину, а головна наслідок. Вони відтворюються англійською мовою за допомогою умовних речень (*conditional*). Це можуть бути *mixed conditional*, які відтворюють минулий час, напр.: *Вона давала візію: якщо Україна в минулому мала власну державу, то це означало, що в майбутньому повинна здобути власну незалежність* (9 березня 2023). – *It gave a vision of the future: if Ukraine had its own state in the past, it meant that it should gain independence in the future, the historian says* (9 березня 2023). Або *first conditional*, якщо йдеться про теперішній або майбутній час, напр.: *Заступник Міністра закордонних справ Росії Сергій Вершинін заявив, що якщо до 18 травня не вдасться досягти консенсусу, "зернова ініціатива" припинить існування* (11 травня 2023). – *Russian Deputy Foreign Minister Sergei Vershinin said that if a consensus is not reached by May 18, the 'grain initiative' will cease to exist* (11 травня 2023). *Якщо своїм втручанням він*

зможє допомогти відновити суверенітет України та вивести російські війська з цієї країни, я не буду це критикувати, — сказав він (9 травня 2023). – *If his intervention can help restore Ukraine's sovereignty and withdraw Russian troops from that country, I will not criticize it, he said* (9 травня 2023). Отже, англійським відповідником складнопідрядного речення умови є *conditional*. При перекладі зберігається граматичне значення часу і синкретичні відношення умови і причини.

2. Окрім цього, значення причини може передаватися за допомогою складнопідрядного речення часу, який виражає синкретичні відношення умови і має додатковий семантичний відтінок причини. Засобом відтворення таких конструкцій слугує складнопідрядне часу зі сполучником *when*, напр.: *Крім того, намагаюсь більше фільтрувати інформацію й обмежую джерела, звідки отримую її; інакше це має деструктивний вплив на творчість: коли сильно тригерають якісь новини, впадаю в ступор* (24 листопада 2022). – *Besides, I try to filter the information more and limit the sources from which I get it; otherwise, it has a destructive effect on my creativity: when some news triggers me a lot, I fall into a stupor* (24 квітня 2023) . – *Коли немає хліба, починається паніка, і здається, що буде голод* (24 квітня 2023). – *When there is no bread, panic sets in, and it seems that there will be a famine* (24 квітня 2023). *У тимчасово окупованому Бердянську зафіксували два випадки, коли росіяни зупиняли місцевих для перевірки документів та рвали українські паспорти* (3 травня 2023). – *In temporarily occupied Berdiansk, two cases were recorded when Russians stopped locals to check their documents and tore up their Ukrainian passports* (9 травня 2023). Отже, складнопідрядне речення часу відтворюється англійської за допомогою складнопідрядного часу. Для перекладу значення сполучника часу *коли*, що виражає синкретичні відношення часу, умови і мети застосовується англійській відповідник *when*, який також слугує сполучником часу і умови та має семантичний відтінок причини.

3. Складнопідрядні речення мети також здатні виражати синкретичні відношення з додатковим відтінком причини. У таких реченнях підрядне мети може виражати і причину, а головна частина - наслідок. Такі речення можуть відтворюватися за допомогою сполучника *in order to*, напр.: *Були дні, коли не виходили з віртуальної кімнати, **аби** швидко отримувати відповіді* (7 грудня 2022) . – *There were days when I did not leave the virtual room **in order to** get quick answers* (20 грудня 2023). В інших випадках підрядна частина мети відтворюється інфінітивом, напр.: *Намагаючись знайти гроші, **аби** відшкодувати збитки сина та зробити документи, щоб знову поїхати на заробітки, Леонід вдається до незаконної діяльності, чим накликає на себе гнів місцевого кримінального авторитета Морди* (22 березня 2023). – *In an attempt to find money **to compensate** his son for his losses and prepare documents to return to work, Leonid turns to illegal activities, incurring the wrath of the local criminal mastermind Mord* (22 березня 2023). *Це потрібно аби контролювати його мову та рухи і не пошкодити ділянки мозку, що за них відповідають, — повідомили лікарі* (25 квітня 2023). – *This was necessary **to control** his speech and movements and not to damage the brain areas involved with them, the doctors say* (25 квітня 2023). Інфінітив також здатен відтворювати значення сполучника *щоб*, напр.: *Щоб уникнути наслідків від паління на землю уламків в області оголосили повітряну тривогу* (20 квітня 2023). – *To avoid the consequences of the debris falling to the ground, an air alert was triggered in the region* (20 квітня 2023). Для перекладу українських складнопідрядних речень застосовуються англійські складнопідрядні речення. Універсальним засобом відтворення підрядної частини мети, що має семантичний відтінок причини, є інфінітив, який зберігає синкретичні відношення мети і причини. Англійський сполучник *in order to* характерний для офіційного стилю, тому має відтворювати підрядні речення у більш формальних контекстах [44].

4. Складнопідрядні речення способу і ступеня дії також можуть мати додатковий відтінок причини. У таких конструкціях головна частина

виражає спосіб або ступінь дії і причину, а підрядна наслідок. Складнопідрядне способу і ступеня дії з сполучником *настільки ... що* може відтворюватися англійською за допомогою *so that*, напр.: *Після початку повномасштабної війни планувати довготермінові проєкти було емоційно важко, все настільки «неслося», що переключитися на ілюстрацію було легше й більш функціонально* (3 листопада 2023). – *After the beginning of the full-scale war, it was emotionally difficult to plan long-term projects, and there was so much going on that it was easier and more functional to switch to illustration* (3 листопада 2023). *Російське суспільство настільки просякнуте ними, що «ПВК» вириває в стихії підліткової субкультури* (4 березня 2023). – *Russian society is so saturated with them that "PMC" emerges spontaneously as part of a teenage subculture* (4 березня 2023). Складнопідрядне способу і ступеня дії зі сполучником *чим...тим* передається за допомогою *the more... the more*, напр.: *Чим більше розвивався Пласт в Україні, тим більш абсурдними ставали заяви й дії росіян* (12 квітня 2023). – *The more Plast developed in Ukraine, the more absurd the statements and actions of the Russians became. This time, disinformation became the primary weapon* (12 квітня 2023). Для відтворення складнопідрядних речень способу і ступеня дії, що мають семантичний відтінок причини, використовуються англійські речення, що позначають спосіб і ступінь дії. Український сполучник *настільки... що* перекладається за допомогою англійського *so...that*, який виражає спосіб і ступінь та має сему результативності [44]. Сполучник *чим...тим* додатково вказує на інтенсивність і передається англійським відповідником *the more...the more*, зберігаючи значення інтенсивності і виражаючи причиниво-наслідкові відношення.

5. Порівняльний зворот, що виражає семантику причину передається за допомогою сполучника, що виражає порівняння *as*, напр.: *Іван Михайлов додає, що ведмідь як символ природи характерний для всіх європейських культур* (27 березня 2023). – *Ivan Mykhailov adds that the bear as a symbol of nature is typical for all European cultures* (27 березня 2023). Для

відтворення порівняльного звороту використовується порівняльний зворот в англійській. Під час перекладу значення порівняння із додатковим відтінком причини зберігається.

Отже, як ми бачимо, під час перекладу складнопідрядних речень різного типу і порівняльних конструкцій, що мають виражають семантичний відтінок причини, синкретичні відношення зберігаються і відтворюються без втрати будь-якого значення.

ВИСНОВКИ

Отже, функційно-семантичне поле є методом дослідження, який створює універсальне поняття для всіх мов та дозволяє порівнювати і зіставляти різнорівневі засоби, що позначають це поняття. Функційно-семантична категорія є частиною функційно-семантичного поля, що фіксує універсальне поняття. Лінгвістична категорія каузативності пов'язана з філософською категорією каузальності, що означає зв'язок причини та наслідку, та виражає причиново-наслідкові відношення у мові. Каузативна конструкція та каузативна ситуація є складниками каузативності. Каузативна ситуація має три компоненти: анцендент, консеквент та відношення каузації та передається за допомогою каузативних конструкцій у мові. Елементи функційно-семантичного поля каузативності формують ядро та периферію залежно від їхніх семантичних значень, функцій та вираження.

Основними лексичними виразниками каузативності в українській та англійській мові є іменники, дієслова та прислівники. Окрім основних лексичних засобів, каузативність можуть виражати дієприкметники і дієприслівники, що походять від дієслів в українській мові та *participles* – в англійській. Основними граматичними виразниками семантики причини в українській та англійській мовах є сполучники причини та прийменники, що виражають причиновість. Допоміжними граматичними виразниками каузативності в українській мові є складносурядні речення з єднальними відношеннями, дієприслівникові та дієприкметникові конструкції та прикладка. В англійській мові додатковими засобами вираження семантики причини є герундій, *participle I*, *participle II* та інфінітив.

Ядро семантики причини в українській та англійській мовах формують засоби, що є експліцитно вираженими, з постійним значенням причини та постійною каузативною функцією. Лексичними ядерними засобами є іменники, дієслова та прислівники. До таких іменників зараховуємо слова *причина*, *привід*, *підґрунття*, *підстава* в українській мові, в англійській – *reason*, *cause*. До ядерних дієслів зараховуємо лексеми *спричинити*,

зумовити, викликати, спровокувати, сприяти в українській мові, в англійській мові – *cause, evoke*. Ядерними українськими прислівниками є *недаремно, навмисно, чомусь* та займенниковий прислівник *чому*. В англійській мові ядро формують прислівники *deliberately, why*. Ядерними граматичними виразниками в українській та англійській мовах є сполучники причини в складнопідрядних реченнях та причинові прийменники. В українській мові сполучниками причини, що формують ядро, є *тому що, адже, бо, оскільки, через те що*, в англійській мові – *because*. Причиновими ядерними прийменниками в українській мові є прості прийменники *за, від, через*, складні прийменники *завдяки, внаслідок*, складені прийменники *зважаючи на, у зв'язку з, залежно від* та вторинні *з приводу, з причини, на підставі*. Для англійської мови ядерними прийменниками є *due to, thanks to, because of, as a result of*.

Периферію формують одиниці, які мають непостійну каузативну семантику, каузативна функція у таких одиниць є неосновною непостійною або вторинною та такі, що є імпліцитно виражені. Лексичними периферійними виразниками в українській мові є іменники, дієслова, дієприкметники та дієприслівники. В англійській мові – іменники та дієслова. Спільними периферійними лексичними виразниками для української та англійської є іменники та дієслова, що виражають причиново-наслідкові відношення, позначаючи наслідок. До таких слів належать лексеми *наслідок, результат, призвести* в українській мові, в англійській – *result, consequence, effect, led to*. Окрім цього, дієслова зі спонукальної модальністю на зразок *змушувати* – в українській, *force* – в англійській.

Специфічними периферійними лексичними виразниками для української мови є дієприкметники та дієприслівники, що походять від ядерних дієслів *обумовлений, спричинений, спричинивши*. У таких лексичних виразників значення причини накладається на значення ознаки у дієприкметниках та на інші значення, наприклад, наслідку як у дієприслівнику *спричинивши*.

Периферійними граматичними виразниками в українській та англійській є прийменники, безсполучникове складне речення причини, порівняльні конструкції та складносурядні речення. Прийменники, що формують периферію, поєднують причинові відношення з іншими, наприклад, українській прийменник *заради* і англійській *for*. Іншими прикладами є прийменники, для яких каузативна функція не є постійною як для поліфункційних англійських прийменників на зразок *of, with, under, at, about*. Безсполучникове речення причини є ще одним периферійним виразником причини спільним для англійської та української. Такі речення виражають постійні причиново-наслідкові відношення імпліцитно. Порівняльні конструкції в українській та англійській мовах можуть виражати порівняльні відношення з додатковим семантичним відтінком причини. Складносурядні речення з єднальними відношеннями в українській та англійській мовах можуть виражати причиново-наслідкові зв'язки імпліцитно. Також спільними для граматичної периферії каузативності української та англійської мов є складнопідрядні речення, що виражають синкретичні причиново-наслідкові відношення. Такими реченнями можуть бути складнопідрядні з підрядними умови, часу, способу й ступеня дії. У таких конструкціях підрядні частини виражають синкретичні відношення умови / причини, часу / причини, часу / умови / причини, ступеня або способу дії / причини, а головні частини виражають наслідок. Особливими периферійними виразниками семантики причини для англійської мови є поліфункційні сполучники, що реалізують значення причини лише, коли є частиною складнопідрядних речень причини. До таких сполучників належать *since, as, so*.

Специфічними для української мови периферійними граматичними виразниками семантики причини є дієприкметникові та дієприслівникові конструкції. Такі конструкції можуть виражати причиновість лише при певному лексичному значенні. Схожими виразниками в англійській мові є речення з *participle I* та *II*, які цілою конструкцією реалізують значення

причини або наслідку. Іншими виразниками семантики причини, що характерні лише для англійської мови є інфінітив, пасив та *relative clauses*. Інфінітив може поєднувати відношення мети з причиновими. Пасив реалізує семантику причини, коли функцію суб'єкта виконує неістота, поєднуючи семантику причину зі значенням способу дії. *Relative clauses* можуть виражати значення причиновості разом із значенням атрибутивності та з'ясувальними відношеннями.

Особливими засобами вираження семантики причини для української та англійської мов є змішані типи або лексико-граматичні. Оскільки каузативність в таких конструкціях реалізується за допомогою поєднання лексичного та граматичного компонентів, зарахувати їх до граматичного або лексичного ядра чи перифрїї неможливо. Однак значення причини в таких конструкціях є додатковим і поєднується з основним значенням лексичного компонента. В українській мові прикладами таких конструкцій є *базуватися на, пов'язувати з, походити від, свідчити про*. В англійській мові – *come after, arouse from, contribute to*.

Причиново-наслідкові відношення також можуть реалізуватися на текстуальному рівні в українській та англійській мовах. Такі засоби зв'язку передбачають, що два речення поєднуються між собою причиново-наслідковими відношеннями. Тому одне речення вказує на причину, інше на наслідок. Такі речення можуть виражати причиново-наслідкові відношення зі значенням послідовності дій. В українській мові у таких конструкціях наявність причиново-наслідкових значень інколи можуть вказувати маркери причини або наслідку, наприклад, прийменник *з огляду на* або прислівник *зрештою*. Схожих прикладів в англійській мові не виявлено.

Лексичні та граматичні засоби, що виражають семантику причини в українській мові, можуть відтворюватися англійською. Під час відтворення лексем, що виражають семантику причини, їхнє значення може змінюватися або залишатися таким самим. Інколи лексичні виразники причини передаються за допомогою прямих відповідників, наприклад, *причина /*

reason. В інших випадках під час відтворення лексем, що виражають семантику причини, значення розширюється. Таким прикладом є відтворення *причини* англійською мовою словом *origin*, що виражає додаткове значення походження. Інколи при перекладі слово може набувати додаткової конотації як у випадку з відтворенням дієслова *спричинити* лексемою *cause*, що виражає значення негативного наслідку. В інших випадках засіб відтворення української лексеми англійською може посилювати значення причиновості, наприклад, *джерело*, що реалізує значення причини у певному контексті, перекладається англійською за допомогою лексеми *source*, одне із значень якої – *причина*. Український лексичний виразник каузативності може відтворюватися декількома способами. Зазвичай у таких випадках один із засобів відтворення є або ближчим до значення оригіналу, або універсальнішим. Наприклад, лексема *підґрунтя* відтворюється англійською за допомогою *background*, *basis*. Лексема *basis* є універсальним засобом відтворення *підґрунтя*, однак у деяких контекстах *background* також може виконувати таку функцію. Рідше трапляються випадки, коли різні варіанти перекладу є однакові за значенням та стилістичними особливостями. Наприклад, лексему *результат* можуть відтворювати за допомогою іменника *result* або за допомогою participle I *resulting from*, що є однаковими і за значенням, і за стилістичним забарвленням, однак належать до різних граматичних класів, тому participle I є менш універсальним у використанні. Інколи різні виразники семантики причини може відтворювати один і той самий засіб. Наприклад, конструкції *ґрунтуватися на* і *базуватися на* є синонімійними, тому їхнє значення передає *based on*.

Граматичні засоби вираження семантики причини також можуть бути відтворені за допомогою прямих відповідників англійською мовою. Таким прикладом може слугувати стилістично нейтральний сполучник *бо*, що передається за допомогою універсального сполучника *because*. В інших випадках граматичні засоби можуть відтворюватися кількома шляхами. Наприклад, український сполучник *оскільки* можуть відтворювати англійські

сполучники *as*, та *because*. Однак різні засоби можуть мати відмінні стилістичні особливості: сполучник *as* як і *оскільки* частіше використовується в офіційному та науковому стилі, тому є стилістично ближчим за сполучник *because*. В інших випадках різні засоби відтворення можуть мати додаткові семантичні відтінки, що робить їх неуніверсальними. Наприклад, для передання значення прийменника *через* використовуються *because of*, *as a result*, *thus*, *due to*. Однак *as a result*, *thus* мають семантику результату, тому можуть відтворювати *через* тільки, коли він вказує на причину у попередньому реченні. Натомість прийменники *due to*, *because of* є більш універсальними, оскільки виражають тільки причиновість. Рідше трапляються випадки, коли граматичний виразник може відтворюватися двома засобами, що не мають відмінностей у значенні та є стилістично подібними. Такими прикладами можуть слугувати *on the basis of*, *based on*, які відтворюють прийменник *на основі*. Інколи один і той самий засіб відтворення може застосовуватися для передання різних українських виразників. Наприклад прийменник *according to* використовують для перекладу прийменників *за* і *згідно з*. Семантика причини, що передається за допомогою синтаксичних конструкцій, відтворюється відповідними англійськими конструкціями. Особливістю відтворення таких конструкцій є те, що вони зберігають значення та граматичні особливості оригіналу включно з семантичним відтінком причини. Синтаксичні конструкції, що виражають синкретичні відношення причини також відтворюються без втрати будь-яких значень.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Балабан Г. Динамічні процеси у прийменниковій системі української літературної мови кінця ХХ – початку ХХІ сторіч. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 324 с.
2. Весельська Г. Функціонування причинових сполучників у сучасній українській періодиці. Філологічний часопис. Вип. 1 (13), 2019. С. 6-11.
3. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови. Київ: Наук. думка, 1980, 286 с.
4. Вихованець І. Р. Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови : Академ. граматики. Київ : Пульсар, 2004. 400 с.
5. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підр. для студ. філол. ф-тів вузів. голов. ред. Тимошик М. С. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
6. Віняр. Г. М. Творення нових іменників багатоосновними способами (на матеріалі газети «Украхна Молода». Структура і семантика мовних одиниць. Філологічні студії. Вип. 3, 2009. С. 14-20
7. Висоцький А. В. Семантико-функціональні і формально-синтаксичні параметри дієприслівників у структурі речення. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Сер. 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. Вип. 7, 2011. С. 129-134.
8. Гандзюк О. М. Адвербіальні синтаксеми української мови. Культура народів Причорномор'я. Научный журнал. № 49. Т. 1. март 2004. С.236-240
9. Гешко Н. Лексико-семантичне поле як системно структурне утворення та методи його дослідження. Мовознавство, літературознавство. №2 (2), 2014. С. 74-78.
10. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 208 с.

11. Демецька В. еквівалентність та адекватність відтворення прагматичних текстів при перекладі. Херсон. держ. ун-т, 2013. С. 1-8.
12. Дуденко О. В. Синтаксис української мови: навч. посіб. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 208 с.
13. Журавель Т. В. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. №19. Т.2., 2015. С. 148-150.
14. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с.
15. Загнітко А. Теорія граматики і тексту : монографія. Д. : ДоНУ, 2014. 480 с.
16. Карабан В. І., Карабан А. В. Узусні перекладацькі трансформації. Стиль і переклад. Вип. 1, 2018. С. 186-204.
17. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля та її застосування в зіставному мовознавстві. Мовознавство № 4-5. 2007. С. 13- 19.
18. Кучман І. М. Функціонально-семантична категорія каузативності в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 16 с.
19. Кучман І. М. Лінгвістичний і лінгвальний статус категорії каузативності. Філологічні трактати. № 4. Т. 4. Х., 2012. С. 46-55.
20. Кучман І. М. Іменники як реалізатори каузативних відношень у сучасній українській мові. Філологічні трактати. № 4. Т. 2, 2010. С. 51-62.
21. Кучман І. М. Структурно-семантичні особливості каузативних прислівників в українській мові. Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. Вип 7(2). С.55-61.
22. Кучман І. М. Каузативні конструкції співвідносні із складносурядними реченнями в українській мові. Філологічні трактати. №1, 2009. С. 59-64

23. Кисла Н. В. Диференціація каузальних прийменників із семантичним відтінком підстави (підгрунтя). *Science and Education a New Dimension. Philology*, VII(63). Issue: 212, 2019. С. 25-28.
24. Кринська Н. В. Семантико-синтаксична категорія наслідку в складному реченні у книжних стилях сучасної української мови: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Х., 2001. 16 с.
25. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Частина 2. Синтаксис. К.: Радянська школа, 1961. 286 с.
26. Колодяжний А. С. Прийменник. Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови. Харків: Вид-во Харківського ун-ту, 1960. 165 с.
27. Миронюк С. С. Каузативні дієслова української мови. Наукові часописи. Сер. 10. Вип. 10. Проблеми граматики і лексикології української мови. Нац. пед. ун-т ім. Драгоманова, 2013. С. 183-187.
28. Рябокінь Н. О., Стукаленко В. В. Поняття еквівалентності, адекватності при перекладі. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. №3 (334), 2020. С. 96-103.
29. Сальникова О. Функціонально-семантичне поле як спосіб дескрипції мови. *Лінгвістичні студії: зб наук. праць*. Вип. 14, 2006. С. 50-53
30. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
31. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові мир сознания в языке : монографічне видання. Ч. : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
32. Ступак І. В. Функціонування категорії каузативності в німецькій та українській мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. Т. 2, № 8, 2014. С. 183-185.
33. Фенко М., Мацюк З. Семантико-синтаксична категорія причини у функційній парадигмі прислівника. *Типологія та функції мовних одиниць*. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2014. С. 256-263.

34. Христіанінова Р.О. Складнопідрядні речення з приреченнєвими підрядними частинами причини. Актуальні проблеми слов'янської філології. Вип. XXIV. Част. 1, 2011. С. 508-518.
35. Яблочнікова В. О. Перекладацька адекватність та еквівалентність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 38. Т. 1, 2019. С. 177-179.
36. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>
37. Geoffrey Leech, Jan Starvik. A communicative grammar of English 3 –rd edition. Routledge, 2003. 456 p.
38. Halliday M. A., Hasan R. Cohesion in English. London: Longman group limited, 1976. 367 p.
39. Halliday M. A. Matthiessen Christian. An introduction to functional grammar. Great Britain. Arnold, 2004. 667 p.
40. Quirk R. A. Comprehensive Grammar of the English Language. London: Longman, 1985.
41. Stefanowitsch A. Constructing causation: A construction grammar approach to analytic causatives. Rice University. Houston, Texas, 2001. 317 p.
42. Tomozawa Hirotaka. A semantic analysis of causative and experiential have. Hitotsubashi Journal of Arts and Sciences, 2002. P. 1-8
43. Xuelan F., Kennedy G. Expressing causation in written English. Relc Journal. Vol. 23. NO. 1, 1992. p. 62-80.
44. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
45. The free dictionary by Farlex. URL: <https://www.thefreedictionary.com/>
46. Collins English dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
47. Бондарко А. В. Лингвистика текста в системе функциональной грамматики. Текст. Структура и семантика. Т. 1. М., 2001. С. 4-13
48. Бондарко А. В. Теория морфологических категорий. Л.: Наука, 1976. 255 с.

49. Вине Ж. П. Технические способы перевода. М. : 1978. 298 с.
50. Латишев Л. К. Курс перевода: эквивалентность перевода и этапы его достижения. М. : Просвещения, 1980. 104 с.
51. Левицкая Т. Р. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 215 с.
52. Найда Ю. К науке переводить. Вопросы и теории перевода в зарубежной лингвистике. М. : Международные отношения, 1978. С. 114-137.
53. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский. М. : Просвещение, 1982. 104 с.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Онлайн-медіа «Свідомі». URL: <https://svidomi.in.ua/feed>
2. BBC news. URL: <https://www.bbc.com/news>
3. Онлайн-медіа «Svidomi» (англомовна версія) . URL: <https://svidomi.in.ua/en/feed>

АНОТАЦІЯ

Магістерської роботи

Тема: «Засоби вираження семантики причини в українській та англійській мовах».

Автор: Петрусь Анастасія.

Науковий керівник: Кобченко Наталя Віталіївна, доктор філологічних наук, професор.

Захищена « 14 » червня 2023 р.

Короткий зміст роботи:

Робота присвячена аналізу засобів вираження семантики причини в українській та англійській мовах. Об'єктом дослідження є функційно-семантична категорія причини, засоби її вираження в українській і англійській мовах та засоби відтворення українських каузативних конструкцій англійською мовою. Предметом – лексичні, граматичні засоби та одиниці на рівні тексту, що виражають функційно-семантичну категорію каузативності у пропонованих мовах, та засоби її відтворення англійською. Метою роботи є встановлення універсальних та специфічних засобів вираження семантики причини в українській та англійській та аналіз способів відтворення українських виразників причиновості англійською. Для досягнення поставленої мети було використано низку методів: описовий, функційно-семантичного поля, порівняльно-зіставний, компонентний аналіз та дистрибутивний.

У першому розділі представлені основні поняття, що необхідні для дослідження категорії каузативності, описано лексичні та граматичні виразники семантики причини в українській та англійській мовах. У другому розділі засоби вираження семантики причини української та англійської мов поділено на ядерні та периферійні, висвітлено спільності та відмінності відмінності каузативів англійської та української мов. У третьому розділі

проаналізовано засоби та способи відтворення українських виразників англійською.

Результатом дослідження є виокремлення ядра та периферії функційно-семантичної категорії каузативності в українській та англійській мовах, а також визначення та аналіз способів відтворення українських засобів вираження семантики причини англійською.

Ключові слова: семантика причини, причиновість, причиново-наслідкові відношення, каузативність, засоби вираження, засоби відтворення